Sectorbestuur
Onderwijsarbeidsmarkt

Pabogediplomeerden in het voortgezet onderwijs

Een onderzoek naar kwaliteit en kwantiteit van pabogediplomeerden in het voortgezet onderwijs

PABOGEDIPLOMEERDEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

- eindrapport -

dr. M.C. Paulussen-Hoogeboom
drs. E.S. van Cooten
drs. F.E.M. Berndsen

Amsterdam, februari 2010
Regioplan publicatienr. 1911

Regioplan Beleidsonderzoek
Nieuwezijds Voorburgwal 35
1012 RD Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 - 5315315
Fax : +31 (0)20 - 6265199

Onderzoek, uitgevoerd door Regioplan Beleidsonderzoek in opdracht van SBO.

VOORWOORD

Sinds 1 augustus 2006 hebben nieuw afgestudeerde pabogediplomeerden, ten gevolge van de invoering van de Wet beroepen in het onderwijs, geen bevoegdheid meer om in een deel van het voortgezet onderwijs te werken en kunnen ze er alleen nog aan de slag als zijinstromer. Uit eerder onderzoek is al bekend geworden dat dit voor sommige scholen een probleem is. De grootte van het probleem was echter nog niet bekend. Ook was niet bekend hoeveel leraren met alleen een pabodiploma er in het voortgezet onderwijs werkzaam zijn.
Het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt (SBO) heeft Regioplan Beleidsonderzoek daarom gevraagd om onderzoek te doen naar de mate waarin scholen pabogediplomeerden inzetten en in hoeverre ze recent afgestudeerde (en dus onbevoegde) pabogediplomeerden inzetten. Om antwoord te kunnen geven op deze vraag hebben we secundaire analyses uitgevoerd op verschillende databestanden. Vervolgens hebben we een enquête uitgezet onder scholen met vmbo en/of praktijkonderwijs. Ter aanvulling hierop hebben we interviews gehouden met schoolleiders, pabogediplomeerden en deskundigen.

Dit rapport was niet tot stand gekomen zonder de medewerking van een groot aantal betrokkenen. Allereerst willen we de schoolleiders en personeelsfunctionarissen bedanken die de moeite hebben genomen de enquête in te vullen. Ook de schoolleiders, leraren en deskundigen van de VO-raad, de AOb, het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs en de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen die hun medewerking hebben verleend aan een interview zijn wij onze dank verschuldigd.

Als laatste willen we de opdrachtgever en de begeleidingscommissie bedanken voor de samenwerking bij het onderzoek. Deze commissie, die bestond uit leden van het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt, de VO-Raad en de AOb heeft ons van deskundig commentaar en advies voorzien. We bedanken daarnaast de directie Leraren van het ministerie van OCW voor het beschikbaar stellen van de benodigde databestanden.

Francien Berndsen (projectleider)

Regioplan Beleidsonderzoek
Februari 2010

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting en conclusie ..... **I**

1 Inleiding **1**
1.1 Achtergrond bevoegdheden 2
1.2 Onderzoeksvragen 5
1.3 Onderzoeksopzet en dataverzameling 6
1.4 Leeswijzer 9

2 Pabogediplomeerden in het vo **11**
2.1 Pabogediplomeerden in het reguliere voortgezet onderwijs 11
2.2 Pas afgestudeerde pabogediplomeerden 15
2.3 Resultaten enquête 17
2.4 Ontwikkelingen in wet- en regelgeving 28

3 Resultaten van de interviews **33**
3.1 Verdiepende telefonische interviews 33
3.2 Interviewresultaten schoolleiders 33
3.3 Interviewresultaten leraren 39
3.4 Interviews met deskundigen 43
3.5 Conclusies uit de interviews 48

Literatuur **53**

Bijlagen **55**
Bijlage 1 Respons en representativiteit 57
Bijlage 2 Tabellen bij hoofdstuk 2 59
Bijlage 3 Geïnterviewde deskundigen 63

SAMENVATTING EN CONCLUSIE

Achtergrond

Op 1 augustus 2006 is de Wet beroepen in het onderwijs van kracht geworden (Wet BIO). Deze wet heeft tot gevolg dat nieuwe lichtingen pabogediplomeerden geen (beperkte) bevoegdheid meer hebben om in het voortgezet onderwijs te werken. Tot 1 augustus 2006 hadden pabogediplomeerden de mogelijkheid om een beperkt aantal vakken, zoals Nederlands, te geven in het leerwegondersteunend onderwijs en het praktijkonderwijs. Ook gediplomeerden van de pedagogische academie van vóór 1985 hadden een beperkte lesbevoegdheid voor specifieke richtingen en groepen in het vmbo en het praktijkonderwijs. Pabogediplomeerden van voor 1 augustus 2006 behouden hun beperkte bevoegdheid, maar nieuwe afgestudeerden kunnen uitsluitend in het voortgezet onderwijs aan de slag wanneer zij een tweedegraads lerarenopleiding volgen.

Het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt (SBO) heeft Regioplan gevraagd om de situatie rondom de inzet van pabogediplomeerden als leraar in het voortgezet onderwijs, met name in het vmbo en het praktijkonderwijs, in kaart te brengen. Het onderzoek bestaat uit twee delen: een kwantitatief deel en een kwalitatief deel. In het kwantitatieve deel hebben we secundaire analyses uitgevoerd op bestaande bestanden met gegevens over pabogediplomeerden en hebben we een enquête uitgezet onder scholen met vmbo en/of praktijkonderwijs. Voor het kwalitatieve deel van het onderzoek hebben we interviews gehouden met schoolleiders, pabogediplomeerden en enkele deskundigen.

Secundaire analyses

Bevoegdheidsgegevens IPTO en CRIHO
Door de gegevens van de Integrale Personeelstellingen Onderwijs (IPTO) te combineren met het Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs (CRIHO) hebben we in kaart kunnen brengen in hoeverre er in 2007 pabogediplomeerden werkzaam waren in het ‘reguliere’ voortgezet onderwijs.[1] Ongeveer 3300 leraren in het reguliere voortgezet onderwijs hebben als hoogst behaalde diploma een pabodiploma (5,3% van het totaal aantal leraren). Hiervan hebben ongeveer veertig personen het diploma behaald na invoering van de Wet BIO.

[1] De IPTO wordt niet uitgezet in het praktijkonderwijs.

Pabogediplomeerden werken vooral op zelfstandige vmbo-scholen en op brede scholengemeenschappen, maar enkelen geven ook op havo/vwo-scholen les. Ze geven vooral de vakken waarvoor pabogediplomeerden tot en met 2006 een beperkte bevoegdheid hadden, zoals Nederlands en wiskunde.

Loopbaanmonitor
In het kader van de Loopbaanmonitor heeft Regioplan in april 2009 iedereen benaderd die in 2008 aan een lerarenopleiding was afgestudeerd. Slechts enkele van de pabogediplomeerden zijn, zoals te verwachten was, direct in het voortgezet onderwijs gaan werken (2,3% van het totale aantal pabogediplomeerden dat in het onderwijs werkt). Het merendeel werkt in het vmbo, maar een deel ook in het havo/vwo.

Enquête

Naast bovenstaande secundaire analyses hebben we een internetenquête uitgezet onder alle 580 vo-scholen met ten minste vmbo en/of praktijkonderwijs. Een derde van de scholen (34%) heeft deze enquête ingevuld. Deze scholen waren representatief voor alle 580 scholen.

In de enquête was de aandacht vooral gericht op scholen waar docenten werken die uitsluitend een pabodiploma hebben behaald (zonder nog een andere onderwijsbevoegdheid te hebben behaald). Op basis van de aantallen pabogediplomeerden die de scholen opgaven, schatten we in dat er in totaal zo'n 5600 docenten met alleen een pabodiploma in het vo werken. Zo'n 850 van deze docenten hebben dit diploma na 1 augustus 2006 behaald en zijn dus niet zonder meer inzetbaar in het vo.
Ongeveer een derde van de pabogediplomeerden (ruim 1800, waarvan bijna 200 van na 1 augustus 2006) werkt op een zelfstandige school voor praktijkonderwijs, de rest werkt op een ander type vo-school.

Leraren die hun pabodiploma na invoering van de Wet BIO hebben behaald, komen nog niet op alle scholen voor. Op iets minder dan de helft van de scholen zijn er nog geen recent afgestudeerde pabogediplomeerden in dienst. Deze scholen hebben dus nog niet te maken met de beperkte inzetbaarheid.

Op een deel van de scholen met pabogediplomeerden zijn de pabogediplomeerden in opleiding om een (bredere) bevoegdheid te behalen. Op iets meer dan een kwart van de scholen met pabogediplomeerden volgen, volgens de scholen, pabogediplomeerden een zijinstroomtraject[2] en op iets meer dan een derde van de scholen volgen pabogediplomeerden een tweedegraads opleiding.

[2] Het is niet uit te sluiten dat er niet altijd sprake is van een officieel zijinstroomtraject.

Net zoals uit de secundaire analyses, komt uit de enquête naar voren dat een deel van de pabogediplomeerden ook buiten het vmbo en praktijkonderwijs lesgeeft. Op bijna twintig procent van de scholen waar pabogediplomeerden ook buiten het leerwegondersteunend en het praktijkonderwijs lesgeven, geven ze ook op het havo/vwo les. Het valt op dat een kwart van deze scholen aangeeft dat zij pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006 niet inzetten buiten het leerwegondersteunend en praktijkonderwijs, terwijl ze daar bij gediplomeerden van voor die tijd niet op letten.

Pabogediplomeerden worden door schoolleiders over het algemeen even goed beoordeeld als tweedegraads leraren. Op het gebied van didactische kwaliteit en leerlingzorg worden ze vaak als beter beoordeeld. Alleen op het aspect kennisniveau komen pabogediplomeerden iets minder positief naar voren: een derde van de scholen beoordeelt pabogediplomeerden hierop (veel) minder goed dan tweedegraads leraren. Er is duidelijk sprake van een verschil tussen de onderwijstypen: brede scholengemeenschappen geven vaker een minder goede beoordeling dan scholen voor praktijkonderwijs.

Uit de secundaire analyses kwam al naar voren dat scholen hun pabogediplomeerden vaak breder inzetten dan voor 1 augustus 2006 was toegestaan. Uit de enquête kwam naar voren dat twee derde van de scholen (enigszins) rekening houdt met de nieuwe Wet BIO. Bijna een kwart van de scholen geeft echter aan *geen* rekening te houden met de Wet BIO. Dit zijn vooral scholen voor praktijkonderwijs. De scholen die wel rekening houden met de Wet BIO doen dit met name door pabogediplomeerden alleen aan te nemen onder de voorwaarde dat ze een opleiding gaan volgen om tweedegraads bevoegd te worden (74%). Ook geeft dertien procent van de scholen aan dat pabogediplomeerden geen vast contract meer krijgen. Kortom: de nieuwe wet heeft voor een deel van de nieuwe pabogediplomeerden gevolgen voor hun rechtspositie.

Tijdens de periode dat de enquête uitstond, kwam al naar voren dat de gevolgen van de Wet BIO voor wat betreft de inzetbaarheid van pabogediplomeerden niet bij alle scholen bekend zijn. Ook in de open antwoorden van de enquête waren er enkele schoolleiders die aangaven dat pabogediplomeerden, volgens hen, nog steeds mochten lesgeven in het praktijkonderwijs.

Verdiepende interviews

Aanvullend op het kwantitatieve gedeelte van het onderzoek hebben we vijftien interviews gehouden met schoolleiders, tien met docenten en vier met deskundigen.

Bijna alle *schoolleiders* moedigen hun pabogediplomeerden aan om een tweedegraads opleiding te volgen. In het praktijkonderwijs doen twee van de vier scholen dit echter niet en de andere twee moedigen dit alleen aan omdat leraren daarmee bevoegd worden. Eén schoolleider raadt daarom vooral een 'makkelijke' lerarenopleiding aan die nog het meeste past bij het praktijkonderwijs, zoals omgangskunde.

Pabogediplomeerden met ervaring in het primair onderwijs hebben bij een deel van de scholen een pre, met name als ze lesgegeven hebben in de hoogste klassen. We zien hierbij geen duidelijk verschil tussen de schooltypen.

De interviews bevestigen het eerder geschetste beeld wat betreft de inzet: pabogediplomeerden worden breder ingezet dan de beperkte bevoegdheid die afgestudeerden tot en met 2006 ontvingen. Bij de meeste scholen kan dat ook niet anders. Leerlingen met leerwegondersteunend onderwijs zitten vaak samen met andere leerlingen in de klas. Bovendien zijn de meeste schoolleiders van mening dat pabogediplomeerden prima geschikt zijn om ook op andere niveaus les te geven. Een ruime meerderheid van de geïnterviewde schoolleiders geeft aan zware tot minder zware kanttekeningen te hebben bij de veranderde bevoegdheden van nieuwe pabogediplomeerden.

Slechts drie van de vijftien schoolleiders geeft aan pabogediplomeerden in te zetten vanwege de krappe arbeidsmarkt. Schoolleiders zijn over het algemeen zeer tevreden met deze sollicitanten, aangezien zij pedagogisch-didactisch goed ontwikkeld zijn. Ze hebben op dit gebied meer te bieden dan tweedegraads leraren.

De rechtspositie van nieuwe pabogediplomeerden volgens de schoolleiders komt overeen met de uitkomsten van de enquête. Twee derde van de schoolleiders geeft aan dat pabogediplomeerden pas een vast contract krijgen als ze volledig bevoegd zijn. Wel blijkt ook nu weer dat niet alle schoolleiders op de hoogte waren van de veranderde wetgeving.

De geïnterviewde *leraren* zijn over het algemeen niet op de hoogte van de veranderde bevoegdheden als gevolg van de Wet BIO. Ze zijn het er ook meestal niet mee eens. Slechts één leraar geeft aan het terecht te vinden dat pabogediplomeerden geen les meer mogen geven in het voortgezet onderwijs. De geïnterviewde leraren achten zich volledig bekwaam voor het praktijkonderwijs. Een bevoegdheid voor, in ieder geval de onderbouw van het vmbo, zou wat hen betreft ook moeten mogen.

Alle geïnterviewde leraren geven aan niet anders te worden behandeld dan hun niet-pabocollega's. Ze worden voor vol aangezien. Het merendeel van de leraren geeft aan dat pabogediplomeerden pas een vast contract krijgen op

het moment dat ze tweedegraads bevoegd zijn of hun master Special Educational Needs[3] hebben voltooid.

Uit de interviews met *deskundigen* komt, net als uit de interviews met schoolleiders en leraren, duidelijk naar voren dat pabogediplomeerden, volgens hen, geschikt zijn om in het pro te werken. Over de vraag in hoeverre pabogediplomeerden ook in het vmbo kunnen werken, verschillen zij van mening.
Alle drie de geïnterviewde deskundigen van belangenorganisaties zijn van mening dat de bevoegdheid van pabogediplomeerden om les te geven in het praktijkonderwijs moet worden hersteld. De AOb is op dit moment van mening dat het binnen de wet toch mogelijk zou moeten zijn om pabogediplomeerden bevoegd te laten lesgeven in het praktijkonderwijs.[4] De VO-raad gaat hierin iets verder en heeft tegenover het ministerie van OCW de wens uitgesproken dat de bevoegdheden van voor 2006 (dus inclusief de beperkte vmbo-bevoegdheid) worden hersteld. Het Landelijk Werkverband heeft OCW aangegeven grote problemen te ondervinden als gevolg van de Wet BIO en heeft OCW dan ook verzocht de pro-bevoegdheid van pabogediplomeerden herstellen.

Drie van de vier deskundigen zijn van mening dat Wet BIO nadelige gevolgen heeft voor de arbeidsmarkt in het voortgezet onderwijs, vooral het praktijkonderwijs.

Conclusie

Er werken in het voortgezet onderwijs zo'n 5600 docenten met uitsluitend een pabodiploma. Ongeveer een derde hiervan werkt op een zelfstandige school voor praktijkonderwijs.

In het praktijkonderwijs wordt verhoudingsgewijs het meeste gewerkt met pabogediplomeerden: twee derde van de leraren in het praktijkonderwijs heeft een pabodiploma. Volgens de schoolleiders, deskundigen en de leraren zelf sluit de pabo prima aan bij het praktijkonderwijs en zijn pabogediplomeerden zeker geschikt om als groepsleerkracht binnen het praktijkonderwijs te functioneren. Een tweedegraads opleiding voegt, volgens hen, weinig toe aan de functie van groepsleerkracht.

Wat betreft het vmbo is het beeld minder eenduidig. De samenstelling van het personeel is gevarieerder en bestaat voor een kleiner deel uit pabogediplomeerden. Bovendien hebben deze pabogediplomeerden vaker een tweedegraads opleiding voltooid of zijn bezig met het halen van hun

[3] Deze master leidt overigens niet op tot een bevoegdheid voor het vo.

[4] De AOb pleit niet voor herstel van (beperkte) vmbo-bevoegdheid van pabogediplomeerden.

tweedegraads bevoegdheid. Schoolleiders moedigen dit ook aan. Pabogediplomeerden werken bovendien vaak buiten het leerwegondersteunend onderwijs en het praktijkonderwijs. Ook lesgeven op het havo/vwo komt voor. Uit de interviews met schoolleiders en leraren, en voor een deel ook uit de enquête en de interviews met deskundigen, komt, hoewel minder unaniem en minder stellig, de wens naar voren dat ook nieuwe pabogediplomeerden weer een (beperkte) bevoegdheid zouden moeten hebben voor het vmbo (naast het praktijkonderwijs). Overigens waren lang niet alle schoolleiders en leraren zich bewust van de nieuwe bevoegdheidseisen die Wet BIO met zich mee heeft gebracht.

Zowel in het praktijkonderwijs als in het vmbo nemen schoolleiders pabogediplomeerden vooral aan omdat het goede leerkrachten zijn en niet vanwege een tekort aan leerkrachten op de (regionale arbeidsmarkt). Wel zijn er verschillen in de contractvorm. Sommige pabogediplomeerden krijgen pas een vast contract als ze volledig bevoegd zijn.

Momenteel is het aantal pabogediplomeerden van na de invoering van de Wet BIO dat in het voortgezet onderwijs werkt nog klein. Het aanbod van deze groep pabogediplomeerden zal echter steeds groter worden. Aangezien, met name scholen voor praktijkonderwijs, deze groep leerkrachten van groot belang achten, zal het voor scholen steeds moeilijker worden om bevoegde pabogediplomeerden aan te nemen.

1 INLEIDING

Leraren met een bevoegdheid voor het primair onderwijs (po) kunnen onder voorwaarden worden ingezet voor het lesgeven in het voortgezet onderwijs (vo). Een pabodiploma behaald vóór 1 augustus 2006 en een diploma van de kweekschool of pedagogische academie van vóór 1985 verleent ook een lesbevoegdheid voor specifieke richtingen en groepen in het vmbo en het praktijkonderwijs. Daarnaast bestaat altijd de mogelijkheid voor leraren primair onderwijs om als zijinstromer te gaan werken in het voortgezet onderwijs.
De doorstroom van leraren met een bevoegdheid voor het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs wordt gezien als een mogelijke oplossing voor het tegengaan van lerarentekorten in de laatstgenoemde sector. De verwachte tekorten in het voortgezet onderwijs zijn groot, terwijl de situatie in het primair onderwijs momenteel evenwichtiger lijkt te zijn.[5] Zo is de doorstoom vanuit het primair onderwijs dan ook gestimuleerd in regio's met leraaroverschotten voor po en tekorten voor vo.[6] In het kader van de subsidieregeling voor risicoregio's in het vo worden eveneens door enkele regionale platforms voor de onderwijs-arbeidsmarkt de mogelijkheden onderzocht en projecten opgezet om gebruik te maken van dit potentiële lerarenaanbod met name voor het vmbo.
Daar staat tegenover dat de Wet beroepen in het onderwijs (Wet BIO) belemmeringen heeft opgeworpen voor de doorstroom van leraren met een pabodiploma. Voor het praktijkonderwijs en het leerwegondersteunend onderwijs vormden leraren met een pabodiploma behaald vóór 1 augustus 2006 altijd al een arbeidsmarktbron. Een diploma behaald na de genoemde datum geeft echter niet meer de vereiste bevoegdheid, waardoor deze bron dreigt op te drogen.

Deze ontwikkelingen en de verschillende manieren waarop scholen voor voortgezet onderwijs gebruik (kunnen) maken van de mogelijkheden om leraren met een diploma voor het primair onderwijs in te zetten, roept de vraag op hoe de praktijk er op dit moment uitziet. Het Sectorbestuur Onderwijs-arbeidsmarkt (SBO) begeleidt de regionale platforms en heeft vanuit die kant het verzoek gekregen aandacht te besteden aan het onderwerp. Het SBO heeft daarom Regioplan gevraagd een onderzoek uit te voeren naar de situatie rond de inzet van personen met (alleen) een pabodiploma als leraar in het voortgezet onderwijs.

[5] Zo blijkt uit arbeidsmarktprognoses en vacatureonderzoeken voor het onderwijs.

[6] Gelden toegekend in het kader van de motie-Dittrich en het amendement-De Vries.

1.1 Achtergrond bevoegdheden

Op 1 augustus 2006 is de Wet beroepen in het onderwijs in werking getreden. Met deze wet is de bestaande wetgeving over benoemingen in het onderwijs gewijzigd.[7] Het doel van deze wet is dat leraren gedurende hun loopbaan hun bekwaamheid onderhouden. Hiervoor zijn bekwaamheidseisen voor leraren ontwikkeld. De school moet de leraren in staat stellen te voldoen aan de bekwaamheidseisen door bijvoorbeeld na- en bijscholing mogelijk te maken.

In het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel, waarin de bekwaamheidseisen van leraren zijn vastgelegd in zeven competenties, zijn er drie verschillende onderwijsgebieden gedefinieerd. Het eerste leergebied is gericht op het gehele primair onderwijs. Het tweede leergebied richt zich op het vmbo, de onderbouw van het havo/vwo, het praktijkonderwijs en de educatie en beroepsonderwijs in de bve-sector. Het laatste leergebied richt zich op de bovenbouw van het havo en het vwo. Voor dit onderzoek is vooral het tweede onderwijsgebied van belang. Een leraar kan pas worden aangesteld als hij als bekwaam, bevoegd of benoembaar kan worden geclassificeerd.

Bekwaam: Een leraar is bekwaam als hij of zij voldoet aan de bekwaamheidseisen zoals die zijn vastgelegd. Bovendien moet de leraar de kennis en vaardigheden onderhouden.
Bevoegd: Leraren zijn bevoegd als zij een bewijs van bekwaamheid hebben dat is afgegeven vóór 1 augustus 2006 (voor de invoering van de bekwaamheidseisen) waaraan een onderwijsbevoegdheid is verbonden. Leraren zijn sinds 1 augustus 2006 ook bevoegd als zij een 'getuigschrift hoger onderwijs' hebben waaruit blijkt dat zij aan de bekwaamheidseisen voldoen.
Benoembaar: Leraren die nog niet bevoegd, maar wel in opleiding zijn (zoals lio's) en zijinstromers mogen tijdelijk onbevoegd werken.

De nieuwe Wet BIO heeft consequenties voor gediplomeerden van de pabo-opleiding. Tot 1 augustus 2006 was het met een pabodiploma mogelijk om bepaalde vakken te geven in het leerwegondersteunend onderwijs en de praktijkoriënterende vakken in het praktijkonderwijs. Het ging daarbij om Nederlands, Engels, wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde, biologie (inclusief kennis der natuur), verzorging, muziek, handvaardigheid (textiele werkvormen) en tekenen. Degenen die voor deze datum aan de pabo zijn afgestudeerd, behouden deze bevoegdheid, maar afgestudeerden van na 1 augustus 2006 krijgen deze (beperkte) bevoegdheid niet meer. Zij kunnen nu alleen nog maar in het voortgezet onderwijs aan de slag wanneer zij een

[7] Het gaat om artikelen uit de Wet op het primair onderwijs (WPO), de Wet op de expertisecentra (WEC) en de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO).

tweedegraads lerarenopleiding volgen.
Alleen leraren met ten minste een tweedegraads bevoegdheid[8] mogen dus nog lesgegeven in het vmbo en het praktijkonderwijs. Er zijn echter enkele uitzonderingen, die in het kader van dit onderzoek moeten worden genoemd. Zoals hierboven aangegeven, hebben pabogediplomeerden die voor 1 augustus 2006 zijn afgestudeerd hun beperkte bevoegdheid behouden. Daarnaast mogen gediplomeerden van de kweekschool en de pedagogische academie (de voorlopers van de pabo) net als voorheen Nederlands geven in het oude derdegraadsgebied (tegenwoordig vmbo en praktijkonderwijs). Een derde groep leraren die nog steeds bevoegd is op grond van een behaalde bevoegdheid van voor 1 augustus 2006 is de groep leraren waar de toenmalige svo-school werd omgezet in of samengevoegd met een school voor praktijkonderwijs. Alleen voor de vakken waarin zij in de vijf jaar voorafgaande aan de omzetting/samenvoeging vijfhonderd uur hadden lesgegeven, hebben deze leraren de bevoegdheid behouden voor het lesgeven aan alle leerlingen in het vmbo en praktijkonderwijs.[9]
Deze drie groepen hebben hun bevoegdheid behouden en kunnen op die basis nog altijd worden ingezet in het vmbo en het praktijkonderwijs. Via een zijinstroomtraject kunnen zij eventueel een ruimere bevoegdheid halen.

Vakoverstijgende programmaonderdelen
Een onderdeel in de nieuwe Wet op het voortgezet onderwijs is in dit verband eveneens van belang. Het heeft betrekking op vakoverstijgende programma-onderdelen in een team. In de eerste twee leerjaren kan een school ervoor kiezen om een vakoverstijgend programmaonderdeel te laten geven door een leraar die voor één van de onderliggende vakken bevoegd is. Vanzelfsprekend mogen de teamleden niet elkaars vak geven. Zo'n vakoverstijgend programmaonderdeel mag, onder bepaalde voorwaarden, ook door een leraar worden gegeven die niet onder het team valt, zolang dit maar onder de verantwoordelijkheid van het team gebeurt.[10] Een voorbeeld: in het vmbo wordt er vaak gewerkt met de zogenaamde leergebieden zoals Mens en Natuur en Kunst en Cultuur. Dit is in feite een vakoverstijgend programmaonderdeel. Een docent die voor één van de onderliggende vakken bevoegd is, mag dit leergebied geven. Zo kan een leraar met een oude pabobevoegdheid een leergebied geven dat verder reikt dan één van de vakken die deze persoon mag geven. Bovendien vormt een leergebied ook voor nieuwe paboafgestudeerden een mogelijkheid om alsnog in het vo te

[8] We doelen hier op het tweede leergebied, vo/bve. Gemakshalve verwijzen we naar de nog steeds gangbare term tweedegraadsgebied.

[9] Het kan gaan om de volgende vakken: Nederlands, geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappijleer, rekenen en wiskunde, muziek, tekenen, handvaardigheid, lichamelijke opvoeding, techniek en verzorging.

[10] Bovendien moet het schoolbestuur in overleg met de leden van het team vaststellen of de inhoudelijke of didactische kennis en vaardigheden van de leraar voldoende zijn. Zie Regeling onderbouw vo waar aan artikel 33 WVO een vijfde lid is toegevoegd.

werken, door de bepaling dat ook andere leraren (niet-teamleden) een vakoverstijgend programmaonderdeel kunnen geven, als dit maar onder de verantwoordelijkheid van het team gebeurt. Het bevoegd gezag moet daar toestemming voor geven.[11]

Feitelijke inzet

Tot nu toe is er nog maar weinig bekend over het aantal lessen dat gegeven wordt door leraren met alleen een pabodiploma. Via de onlangs door het ministerie van OCW gelanceerde website www.bevoegd.nl is te zien dat ruim vijf procent van de lessen door een leraar wordt verzorgd met ten hoogste een pabodiploma. Dit heeft echter alleen betrekking op het reguliere voortgezet onderwijs. Scholen voor praktijkonderwijs ontbreken.[12] Daarnaast weten we uit eerder voor het SBO uitgevoerd onderzoek naar onderwijspersoneel in het vmbo en het praktijkonderwijs, dat medio 2004 vijftien procent van de leraren in het vmbo een bevoegdheid had voor het basisonderwijs en dat dat percentage in het praktijkonderwijs op maar liefst zestig procent lag.[13] Dit geeft aan dat pabogediplomeerden voor beide sectoren, maar zeker voor het praktijkonderwijs, een zeer belangrijke bron vormden bij de werving van nieuwe leraren.

De inzet van deze pabogediplomeerden vindt vooral plaats op basis van hun pedagogische en didactische kwaliteiten, die hen in staat stelt voor kwetsbare leerlingen een rustige omgeving te scheppen waarin ze tot leren kunnen komen.[14] In het onderzoek van Van Daalen e.a. wordt echter ook geconstateerd dat leraren met alleen een pabodiploma slechts beperkt inzetbaar zijn en dat meningen verschillen over de graad van bevoegdheid die nodig is voor het lesgeven in het vmbo. Het behalen van de volledige bevoegdheid kan op scholen een voorwaarde zijn voor het verlenen van een vaste aanstelling.

Ook in het onderzoek van Bal en Berger komt naar voren dat het inzetten van pabogediplomeerden, vanwege hun pedagogische en didactische kwaliteiten, door schoolleiders niet als een negatieve keuze wordt ervaren.[15] Bovendien wordt geconstateerd dat schoolleiders die mensen met een pabo-achtergrond inzetten, niet altijd op de hoogte lijken te zijn van de veranderingen door de Wet BIO en ervan uitgaan dat die inzet in alle gevallen volledig is toegestaan.

---

[11] Zie hiervoor de antwoorden op de Kamervragen van Jasper van Dijk van 6 februari 2009.

[12] In dit rapport wordt de term ‘regulier voortgezet onderwijs’ gebruikt om alle scholen voor voortgezet onderwijs exclusief de zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs aan te duiden.

[13] M. Diepeveen, S.W. van der Ploeg (2005) *Onderwijspersoneel in het vmbo en het praktijkonderwijs*. SBO Den Haag/Regioplan Amsterdam.

[14] M. van Daalen, G. Vrieze, S. Karsten, N. van Kessel (2008) *Onbevoegd lesgeven: een noodoplossing*. Sco Kohnstamm Instituut Amsterdam, ITS Nijmegen.

[15] J. Bal, J. Berger (2009). *Kunnen en mogen. De praktijk van bevoegdheid van docenten in het voortgezet onderwijs in drie grote steden.* SBO Den Haag/Eim, Zoetermeer.

1.2 Onderzoeksvragen

De veranderde wetgeving heeft consequenties voor de mate waarin er nieuwe paboafgestudeerden voor het vmbo en het praktijkonderwijs kunnen worden aangetrokken. Op basis hiervan hebben we de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat is de situatie rond de inzet van pabogediplomeerden in het vmbo en praktijkonderwijs?

Deze hoofdvraag valt uiteen in een aantal onderzoeksvragen, die we hebben ingedeeld in een kwantitatief en een kwalitatief onderzoeksdeel

Kwantitatief

- In hoeverre werken er momenteel leraren in het vmbo met alleen een pabodiploma en in hoeverre werken er leraren met een pabodiploma én een tweedegraads opleiding of daarvoor studerend?
- Om welke onderwijssoorten gaat het? Om welke vakken?
- In welke mate gaat het hier om mensen die na hun afstuderen aan de pabo in het vmbo en het praktijkonderwijs (of hun voorlopers) zijn beland en in welke mate om mensen die werkervaring in het primair onderwijs hebben opgedaan? Aan welke groep geeft het vmbo de voorkeur?
- In hoeverre is hier sprake van bevoegd lesgeven, onbevoegd maar benoembaar lesgeven (bijvoorbeeld zijinstromers die zich bijscholen) en zowel onbevoegd als onbenoembaar lesgeven?
- Zijn er regionale verschillen?
- Zijn er verschillen naar bestuursomvang of naar bestuurssamenstelling (bijvoorbeeld scholen voor praktijkonderwijs of voor vmbo die onder een bestuur met verder enkel po-scholen vallen versus scholen die onder een overwegend vo-bestuur vallen)?

Kwalitatief

- Wat is de voorgeschiedenis van de verschillende leraren met een pabodiploma: komen zij direct van de opleiding, hebben zij in onder- of bovenbouw van het primair onderwijs gewerkt, hebben zij in het speciaal onderwijs gewerkt, hebben zij elders gewerkt?
- In hoeverre zijn de scholen tevreden over de leraren met alleen een pabo-bevoegdheid (zowel schoolleiding als collega's)?
- Is de rechtspositie van onbevoegde pabo'ers in het voortgezet onderwijs in de praktijk slechter dan die van hun collega's? Wat voor soort contract hebben ze (vast, tijdelijk, opeenvolgende jaarcontracten)?
- Hoe interpreteren scholen de wet- en regelgeving? Zijn ze zich bewust van de veranderde bevoegdheid van nieuwe pabo'ers?
- In hoeverre hebben scholen beleid ontwikkeld naar aanleiding van de nieuwe wetgeving? Is er een verschil tussen het beleid op de school een de

daadwerkelijke praktijk?

- Hoe beoordeelt men in het vmbo en praktijkonderwijs de pedagogische en didactische kwaliteiten en het kennisniveau van de pabogediplomeerden? Worden ze ingezet omdat er geen bevoegde tweedegraads voorhanden zijn of op onderwijskundige gronden (didactisch beter onderlegd en daarom beter in staat om les te geven in de onderbouw)? Worden ze ook ingezet voor lessen in bovenbouw van het vmbo of in andere vo-onderwijssoorten?
- In hoeverre voelen de leraren zelf zich inhoudelijk competent voor het lesgeven in het vmbo en praktijkonderwijs? In andere vo-onderwijssoorten?
- In hoeverre wordt het lesgeven in leergebieden gebruikt als uitweg om nieuwe onbevoegde pabogediplomeerden aan te nemen en te laten lesgeven?
- Is er iets te zeggen over de bereidheid van personen met een pabodiploma om in het vmbo te werken? Om wat voor mensen gaat het daarbij (leeftijd, werkervaring)? Deze vraag zal worden beantwoord met behulp van de resultaten van eerder door ITS uitgevoerd onderzoek.[16]

1.3 Onderzoeksopzet en dataverzameling

De onderzoeksopzet valt uiteen in twee delen, allereerst een kwantitatief deel en vervolgens een kwalitatief deel. Hieronder geven we de opzet in het kort weer.

Onderzoeksaanpak in het kort: twee onderdelen
1. Kwantitatief onderzoek
   - bestandsanalyses
   - uitzetten vragenlijst onder scholen
2. Kwalitatief onderzoek
   - interviews vijftien schoolleiders/personeelsfunctionarissen
   - interviews tien leraren
   - interviews vier deskundigen

1.3.1 Deel 1 Kwantitatief onderzoek

Allereerst hebben we gebruikgemaakt van secundaire analyses op bestaande bestanden. Hiervoor hebben we gebruikgemaakt van IPTO (in combinatie met bevoegdheden in CRIHO) en de Loopbaanmonitor. Daarnaast hebben we een internetenquête uitgezet onder scholen.

IPTO en CRIHO

[16] N. van Kessel, B. Kurver, D. Uerz (2007) *Doorstroom leraren primair onderwijs naar voortgezet onderwijs. Behoefteonderzoek onder scholen, schoolbesturen en leraren primair onderwijs.* ITS Nijmegen/OCW Den Haag.

In de IPTO (Integrale Personeelstellingen Onderwijs) worden jaarlijks gegevens verzameld over al het lesgevend personeel in het reguliere voortgezet onderwijs. Daarmee is allereerst bekend *wie* er daadwerkelijk lesgeven in het onderwijs. We weten daarmee ook welke vakken ze geven. Tot en met 2005 werden er in de IPTO ook bevoegdheden verzameld, maar sinds 2006 niet meer. De bevoegdheden worden nu achteraf aan het bestand toegevoegd door de gegevens te koppelen aan het Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs (CRIHO). Hierin is van alle (ex-)studerenden bekend waar en aan welke opleiding een persoon stond ingeschreven en of de opleiding is afgerond. Dit register is gevuld vanaf 1990 en daarmee niet compleet dekkend voor al het lesgevend personeel in het onderwijs. De ontbrekende gegevens zijn echter voor het overgrote deel aangevuld met de bevoegdheden zoals ze eerder zijn verzameld met de IPTO. Het ministerie van OCW heeft ons toestemming gegeven om analyses op dit bestand uit te voeren. Hiermee hebben we in kaart gebracht in hoeverre er pabogediplomeerden werken in het reguliere voortgezet onderwijs. Over het praktijkonderwijs weten we overigens niets via deze bron, aangezien deze scholen ontbreken.

Loopbaanmonitor

De tweede bron waar we gebruik van hebben gemaakt, is de Loopbaanmonitor Onderwijs, een jaarlijks onderzoek waarbij de lichting afgestudeerden aan een lerarenopleiding wordt bevraagd over hun loopbaan. Op basis hiervan weten we van een steekproef van pabogediplomeerden in het voortgezet onderwijs of zij in het praktijkonderwijs zijn gaan werken.

Enquête onder scholen

Aangezien beide bronnen geen volledig beeld geven van de aantallen leraren met (alleen) een pabodiploma die in het vo werken en we tevens geen zicht krijgen op de ervaringen met pabogediplomeerden, hebben we daarnaast een internetenquête uitgezet onder scholen. In deze enquête hebben we onder andere vragen gesteld over de omvang van het aantal pabogediplomeerden en waar zij worden ingezet. Daarnaast hebben we vragen gesteld over de visie en het beleid van de school en de voor- en nadelen die aan de inzet zijn verbonden.

We hebben ervoor gekozen om *alle* scholen voor voortgezet onderwijs met ten minste praktijkonderwijs en/of vmbo te benaderen, dus ongeacht of de vmbo-scholen wel of geen leerwegondersteunend onderwijs verzorgen, aangezien we ervan uitgaan dat pabogediplomeerden ook elders in het vmbo werkzaam zijn. Deze scholen hebben we een brief gestuurd met een uitnodiging om de internetenquête in te vullen. Bovendien hebben we ~~hun~~ hen ook per mail een uitnodiging gestuurd. Na ongeveer twee weken hebben we de scholen per mail herinnerd aan de enquête. Uiteindelijk hebben 198 scholen de enquête ingevuld, de respons ligt daarmee op 34 procent.

Hieronder geven we per schooltype het aantal benaderde scholen weer en tevens het aantal scholen dat de enquête heeft ingevuld.

Tabel 1.1 Type scholen

Type	Aantal in populatie	Respons
Praktijkonderwijs	114	46
Vmbo-tl	15	5
Pro/lwoo/vmbo/vmbo-tl	69	25
Vmbo-tl/havo/vwo	101	31
Pro/lwoo/vmbo/vmbo-tl/havo/vwo	281	91
Totaal	580	198

De scholen die de vragenlijst hebben ingevuld waren representatief voor de gehele populatie met ten minste praktijkonderwijs en/of vmbo.

1.3.2 Deel 2 Verdiepende telefonische interviews

Voor het tweede deel van het onderzoek hebben we verdiepende telefonische interviews gehouden met:

- vijftien schoolleiders en/of hoofden personeelszaken;
- tien leraren met alleen een pabodiploma;
- een viertal deskundigen.

Op deze manier hebben we het globale beeld dat uit de enquête naar voren kwam, kunnen aanvullen.

In de enquête hebben we de deelnemers gevraagd of ze bereid waren om deel te nemen aan een interview. Vervolgens hebben we op basis daarvan vijftien scholen van verschillende typen geselecteerd. In deze interviews zijn we onder andere ingegaan op de actuele praktijk van de inzet van pabogediplomeerden, het beleid en de visie van de school en de beoordeling van de pedagogisch didactische kwaliteit van pabogediplomeerden. De geïnterviewden hebben we na afloop gevraagd of we één van hun pabogediplomeerden mochten interviewen.
Op deze manier hebben we tien pabogediplomeerden kunnen interviewen. Deze interviews gingen met name over hun eigen ervaring met het werken als pabogediplomeerde in het voortgezet onderwijs.

De derde groep die we hebben benaderd voor een interview zijn de deskundigen. We hebben gesproken met vertegenwoordigers van de VO-raad, de AOb, een pabo-opleiding en het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs. Met deze deskundigen hebben we vooral gesproken over hun visie op de inzet van pabogediplomeerden in het voortgezet onderwijs. Zie bijlage 3 voor de geïnterviewde deskundigen.

Meer informatie over de interviews is te vinden in hoofdstuk 3.

1.4 Leeswijzer

Het hiernavolgende hoofdstuk start met een bespreking van de secundaire analyses van de IPTO en de Loopbaanmonitor. Vervolgens bespreken we in hetzelfde hoofdstuk de resultaten van de internetenquête. In het derde en laatste hoofdstuk gaan we in op de diverse interviews.

2 PABOGEDIPLOMEERDEN IN HET VO

In dit hoofdstuk bespreken we de drie verschillende bronnen die we hebben gebruikt om in kaart te brengen in hoeverre er leraren met (alleen) een pabodiploma in het voortgezet onderwijs werken. Allereerst een analyse op het bevoegdhedenbestand gebaseerd op (onder andere) de Integrale Personeelstellingen Onderwijs, vervolgens een nadere analyse op de Loopbaanmonitor 2009 en de laatste bron betreft een enquête onder scholen met vmbo en/of praktijkonderwijs. In deze enquête zijn naast vragen over de aantallen werkzame pabogediplomeerden ook vragen gesteld over de ervaringen met de inzet van pabogediplomeerden en de gevolgen die scholen ervaren door de veranderde wetgeving.

Als het in dit hoofdstuk gaat over pabogediplomeerden, dan hebben we het ook over de voorgangers van de pabo, dus ook over degenen die afgestudeerd zijn aan de kweekschool en de pedagogische academie. Alhoewel elke groep weer een andere specifieke bevoegdheid heeft voor het vo, is er voor de leesbaarheid gekozen om te spreken over pabogediplomeerden. Daarnaast hebben we het in dit hoofdstuk regelmatig over het reguliere voortgezet onderwijs. Hiermee bedoelen we alle scholen voor voortgezet onderwijs exclusief de zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs.

2.1 Pabogediplomeerden in het reguliere voortgezet onderwijs

De eerste manier om het aantal pabogediplomeerden in het voortgezet onderwijs in kaart te brengen, is via de integrale personeelstelling onderwijs (IPTO). Dit is een jaarlijkse dataverzameling waarbij op persoonsniveau gegevens worden verzameld over welke vakken docenten in het voortgezet onderwijs geven. Tot en met 2005 werden er ook bevoegdheden verzameld, maar sinds 2006 niet meer. De bevoegdheden worden nu achteraf aan het bestand toegevoegd door de gegevens te koppelen aan het Centraal Register Inschrijvingen Hoger Onderwijs (CRIHO). Hierin is van alle (ex-)studerenden bekend waar en aan welke opleiding een persoon stond ingeschreven en of de opleiding is afgerond. Dit register is gevuld vanaf 1990 en daarmee niet compleet dekkend voor al het lesgevend personeel in het onderwijs. De ontbrekende gegevens kunnen echter voor het overgrote deel worden aangevuld met de bevoegdheden zoals ze eerder zijn verzameld met de IPTO.

Uit dit bestand valt af te leiden wie er een pabo-opleiding heeft afgerond of een van de voorgangers,[17] waardoor vast te stellen is wie er wel en wie niet

[17] De personen die kweekschooldiploma hebben of één van de andere voorgangers van de

lesgeeft met een pabobevoegdheid. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft ons voor dit onderzoek toestemming gegeven om nadere analyses op dit bestand uit te voeren.
De IPTO beperkt zich echter tot het reguliere voortgezet onderwijs en bevat geen gegevens van lesgevenden in het praktijkonderwijs. Het hieronder geschetste beeld laat daardoor in beperkte mate zien in hoeverre pabogediplomeerden lesgeven in het gehele voortgezet onderwijs.

2.1.1 Aantal pabogediplomeerden in het reguliere voortgezet onderwijs

De meest recente IPTO-gegevens die beschikbaar zijn,[18] zijn die van 2007. Dit is precies het eerste jaar waarin de veranderde wetgeving rondom pabogediplomeerden zichtbaar kan worden gemaakt, aangezien de recente pabogediplomeerden nu geen enkele bevoegdheid meer hebben om les te geven in het voortgezet onderwijs.

De onderstaande gegevens hebben betrekking op de hoogst bepaalde bevoegdheid. Indien een persoon naast een pabodiploma ook een ander diploma heeft behaald dat een bevoegdheid geeft voor het voortgezet onderwijs, dan valt deze persoon onder de categorie overig.

Een klein deel van de leraren in het voortgezet onderwijs heeft als hoogst afgeronde vooropleiding een pabodiploma (zie figuur 2.1). In totaal gaat het om ongeveer 3300 leraren die lesgeven in het reguliere vo (en dus niet in het praktijkonderwijs). Zo'n vijf procent van deze leraren heeft een pabodiploma (of vergelijkbaar) van vóór de Wet BIO en 0,1 procent heeft een pabodiploma van de periode erna (bijna 40 personen). De groep die dus geen enkele lesbevoegdheid heeft voor het vo en lesgeeft in het reguliere vo is dus (voorlopig nog) klein.
In paragraaf 2.3.1 gaan we verder in op de aantallen leraren met alleen een pabodiploma. Daar presenteren we aantallen op basis van de enquête, maar dan is ook het praktijkonderwijs inbegrepen.

pabo zijn in dit deel onder pabodiploma terechtgekomen.
[18] De gegevens zijn geanalyseerd in oktober 2009. Op dat moment waren de gegevens over 2008 nog niet beschikbaar.

Figuur 2.1 Pabogediplomeerden in het reguliere vo in 2007[19]

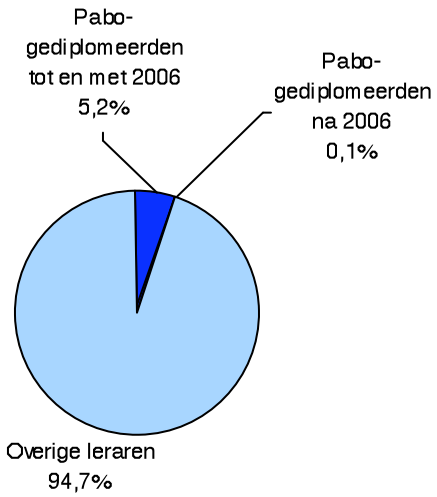

Pabogediplomeerden hadden tot 1 augustus 2006 alleen een beperkte bevoegdheid om te werken in het leerwegondersteunend onderwijs en het praktijkonderwijs. Het is daarom ook te verwachten dat leraren met alleen een pabodiploma vooral op scholen met deze onderwijstypen werken.
Onderstaande tabel laat zien op welke onderwijstypen pabogediplomeerden werken. Zoals verwacht, werken pabogediplomeerden met name op vmbo-scholen of op scholengemeenschappen met vmbo. Op zelfstandige vmbo-scholen heeft zelfs dertien procent van de lesgevenden alleen een pabodiploma.
Opvallend is dat ook op havo/vwo-scholen pabogediplomeerden in dienst zijn.

Tabel 2.1 Percentage pabogediplomeerden naar schooltype in 2007

	Pabo tot en met 2006	Pabo na 2006	Overig	Totaal
Vmbo	12,9	0,1	87,0	100
Havo/vwo	0,6	0,0	99,4	100
Vmbo-tl/havo/vwo	2,1	0,0	97,8	100
Brede scholengemeenschap	5,9	0,1	94,0	100
Totaal aantal leraren	3251	38	59069	62358

* Aangezien bepaalde vakken en bepaalde groepen leraren, zoals leraren in het praktijkonderwijs, buiten beschouwing zijn gelaten, stemt dit totaal niet overheen met het totaal aantal werkzame leraren in het vo.

We hebben, om meer zicht te krijgen op de pabogediplomeerden, nog een aantal analyses gedaan naar andere kenmerken. Zo valt het op dat er relatief iets meer pabogediplomeerden werken bij een bestuur waar ook scholen voor

[19] Zes scholen ontbreken in IPTO, aangezien er geen bevoegdheden aan konden worden gekoppeld. Het werkelijk aantal pabogediplomeerden kan daardoor een fractie hoger liggen. Bovendien zijn de vakken waarvoor geen lerarenopleiding is, buiten beschouwing gelaten. Pabogediplomeerden die uitsluitend deze vakken geven, ontbreken daardoor.

praktijkonderwijs onder vallen. Indien er ook scholen voor praktijkonderwijs onder het bestuur vallen, dan bestaat gemiddeld ruim zes procent van het lesgevend personeel uit pabogediplomeerden terwijl dat anders nog net geen vijf procent is. Als we alleen kijken naar de vmbo-scholen, valt het op dat pabogediplomeerden vaker op vmbo-scholen werken als er ook scholen voor primair onderwijs en praktijkonderwijs onder het bestuur vallen (zie bijlage 2, tabel B2.6 en B2.7). Dit duidt erop dat besturen met praktijkonderwijs onder zich vaker pabogediplomeerden inzetten in het vmbo dan scholen die onder een ander type bestuur vallen.

2.1.2 Aantal lessen

Iets meer dan vijf procent van het totaal aantal lesgevende leraren heeft als hoogst voltooide diploma een pabodiploma. Dit zegt alleen niets over het aantal lessen dat pabogediplomeerden geven. Ook laten bovenstaande gegevens niet zien in hoeverre pabogediplomeerden bevoegd lesgeven. Als ze al een vo-bevoegdheid hebben, dan hebben ze tenslotte maar een beperkte bevoegdheid. Hierboven was al te zien dat niet alle paboafgestudeerden bevoegd lesgeven. Hieronder laten we zien hoeveel lessen pabogediplomeerden verzorgen en in hoeverre ze deze lessen bevoegd geven.

Tabel 2.2 Percentage bevoegd gegeven lessen

	Bevoegd	Benoembaar	Onbevoegd of benoembaar onder artikel 33.3	Totaal Aantal lessen
Pabo t/m 2006	48,7	5,1	46,2	50.378
Pabo na 2006	0,0	9,0	91,0	545
Overig	77,5	7,2	15,3	934.065
Totaal	76,0	7,1	16,9	984.988

Minder dan de helft van de lessen die door pabogediplomeerden (tot en met 2006) worden verzorgd, wordt bevoegd gegeven. Dit betekent dat pabogediplomeerden lesgeven in onderwijssectoren waarvoor ze niet bevoegd zijn en vakken geven die ze niet mogen geven. Dit percentage ligt in werkelijkheid waarschijnlijk nog iets hoger, aangezien er in de IPTO niet kan worden vastgesteld of een pabogediplomeerde lesgaf aan uitsluitend leerwegondersteunend onderwijs. Alle tweedegraads lessen van de vakken die zij tot en met 2006 mochten geven, zijn als bevoegde lessen aangemerkt.[20]

Naast de mate waarin pabogediplomeerden bevoegd lesgeven, is het interessant om te bekijken welke vakken zij geven. Onderstaande tabel laat

[20] Voor een deel van de scholen zou dit overigens wel kunnen, maar er is voor gekozen om alle scholen op dezelfde wijze te behandelen.

zien dat pabogediplomeerden ook vakken geven waarvoor zij sowieso al nooit bevoegd waren, zoals natuurkunde en scheikunde voor de basisvorming,[21] maar dat het grootste deel van de vakken waarvoor zij lessen verzorgen wel valt binnen het beperkte gebied waar een pabogediplomeerde tot medio 2006 les in mocht geven.

Tabel 2.3 Percentage lessen verzorgd door pabogediplomeerden naar vak

Vak	Percentage lesuren*
Nederlands**	26,6
Wiskunde/wiskunde A/wiskunde B**	14,0
Engels	6,0
Biologie	5,2
Aardrijkskunde**	3,7
Lichamelijke opvoeding**	3,5
Algemene economie	2,9
Geschiedenis (en staatsinrichting)**	2,7
Mens en Maatschappij vmbo	2,4
Natuurkunde/scheikunde (basisvorming)	2,2
Maatschappijleer**	2,1
Techniek (basisvorming)**	2,0
Handel en Administratie	1,9
Duits	1,9
Bouwbreed vmbo	1,7
Informatiekunde	1,7
Verzorging**	1,5
Tekenen**	1,4
Natuurkunde	1,2
Frans	1,1
Hv I (H.arbeid)**	1,1

* In deze tabel zijn alleen de vakken opgenomen waar pabogediplomeerden meer dan één procent van hun lessen voor verzorgen.

** Vakken waarvoor pabogediplomeerden (afgestudeerd voor 1 augustus 2006) een beperkte bevoegdheid hebben.

2.2 Pas afgestudeerde pabogediplomeerden

In het voorjaar van 2009 heeft Regioplan in opdracht van het ministerie van OCW de Loopbaanmonitor Onderwijs 2009 uitgevoerd. Voor dit onderzoek zijn in april alle personen die in 2008 afstudeerden aan een lerarenopleiding benaderd met een vragenlijst. Er zijn voor dit onderzoek 14.015 afgestudeerden aangeschreven, waarvan 6346 mensen in 2008 de pabo-opleiding hebben afgerond (45,3%).

[21] Met uitzondering van degenen die door de omzetting van een voormalige svo-school in een school voor praktijkonderwijs een uitgebreidere bevoegdheid hebben gekregen.

Onder de afgestudeerden die respondeerden op de vragenlijst zaten ruim 1800 pabogediplomeerden. Het grootste deel van deze gediplomeerden had in april 2009 een baan van twaalf uur of meer binnen het onderwijs (83%). Zoals verwacht, werken deze afgestudeerden vrijwel allemaal in het primair onderwijs. Slechts enkelen (42 pabogediplomeerden) zijn in het voortgezet onderwijs gaan werken. Dit komt neer op 2,3 procent van het totaal aantal pabogediplomeerden dat in het onderwijs werkt. De onderstaande tabel laat zien waar pabogediplomeerden met een onderwijsbaan van meer dan twaalf uur zijn gaan werken. Net als bij tabel 2.1 valt het op dat pabogediplomeerden niet alleen op vmbo-scholen werken, maar ook op havo/vwo-scholen.

Tabel 2.4 Sectoren waarin pabogediplomeerden werkzaam zijn (peildatum april 2009)

	N	%
Basisonderwijs	1293	85%
Speciaal onderwijs	159	10%
Vmbo/pro/lwoo	32	2%
Havo/vwo	10	1%
Mbo/roc	10	1%
Hbo/universiteit	6	0%
Anders	7	0%
Totaal	1517	100%

* Onder de categorie ‘anders’ valt onder andere volwasseneducatie.

Binnen het voortgezet onderwijs vormt de groep leraren met alleen een pabodiploma nog wel een relatief groot deel van de nieuwe afgestudeerden die daar zijn gaan werken. Eén op de veertien afgestudeerden uit 2008 die in het voortgezet onderwijs is gaan werken, is een pabogediplomeerde (7,4%, zie bijlage 2, tabel B2.10).

Als we deze groep van 42 personen nader bekijken, valt het op dat ze bijna allemaal een tijdelijk contract hebben (83%) en dat een minderheid (40%) een voltijdbaan heeft (36 uur of meer). Een kwart (11 personen) zocht overigens op het moment van bevragen weer naar een andere baan.
Respondenten hadden de mogelijkheid om hun antwoorden toe te lichten. Twee pabogediplomeerden gaven een antwoord wat voor dit onderzoek relevant is. Beide personen gaven aan in het voortgezet onderwijs te zijn gaan werken, omdat er te weinig vacatures zijn in het basisonderwijs. Eén persoon gaf daarbij aan dat de aansluiting met het voortgezet onderwijs niet goed was, maar dat de werkgever prima ondersteuning had geboden.

Ook de Loopbaanmonitor van een jaar eerder hebben we nader bekeken voor dit onderzoek. Hieruit kwamen min of meer vergelijkbare antwoorden. Onder de afgestudeerden van 2007 hadden 71 pabogediplomeerden één of meerdere banen in het voorgezet onderwijs. Dit komt neer op vier procent van

het totaal aantal paboafgestudeerden in 2007 en op 10,1 procent van het totaal aantal afgestudeerden dat in het voorgezet onderwijs werkte. Een jaar eerder lag het aandeel pasafgestudeerde pabogediplomeerden dat in het voortgezet onderwijs is gaan werken dus nog een stuk hoger.
Om te achterhalen in hoeverre pabogediplomeerden doorstuderen om een tweedegraads bevoegdheid te behalen, hebben we het populatiebestand dat we voor het uitvoeren van de Loopbaanmonitor van de Informatie Beheer Groep hebben verkregen, nader geanalyseerd. Op basis van dit bestand weten we van alle afgestudeerden uit 2008 (ongeacht of ze hebben gerespondeerd) ook of ze al eerder een opleiding hebben afgerond. Dit is echter wel beperkt tot opleidingen die sinds 1990 zijn gevolgd. Van de bijna 1400 personen die al eerder een pabo-opleiding hebben afgerond én in 2008 opnieuw een lerarenopleiding heeft afgerond, heeft slechts zes procent een tweedegraads lerarenopleiding afgerond. Vrijwel iedereen is gaan doorstuderen om de opleiding tot Leraar speciaal onderwijs te gaan volgen of de Master Special Educational Needs (SEN).

2.3 Resultaten enquête

Aangezien op basis van de secundaire analyses nog niet voldoende informatie is verkregen over de aantallen leraren met (alleen) een pabodiploma in het gehele vo en er ook nog geen zicht is op de gevolgen van de Wet BIO, hebben we een internetenquête uitgezet. Voor de enquête zijn alle 580 scholen die vmbo en/of praktijkonderwijs aanbieden, benaderd. De vragenlijst is door 198 scholen helemaal ingevuld. Dit komt neer op een respons van 34 procent. De responderende scholen vormen een goede afspiegeling van de gehele populatie als we kijken naar de verdeling van de scholen naar onderwijstype, het aantal leerlingen, de denominatie, de regio waarin de school gelegen is en of de school al dan niet gelegen is in één van de grote steden.

Allereerst hebben we gevraagd naar de functie van de persoon die de vragenlijst heeft ingevuld. De meerderheid is een directielid (44%) of een medewerker van de afdeling personeelszaken (42%, zie bijlage 2, tabel B2.11) We hebben de scholen de gelegenheid gegeven om alleen antwoord te geven voor de eigen vestiging, zodat de vragen makkelijker kunnen worden beantwoord. De helft (50%) van de scholen heeft maar één vestiging en de overige scholen bestaan uit meerdere vestigingen. Van deze laatste groep heeft driekwart van de respondenten de vragen beantwoord voor de hele school (77%).

2.3.1 Samenstelling personeel

Om een beeld te krijgen van het personeel dat werkzaam is op de scholen die praktijkonderwijs en/of vmbo aanbieden, hebben we gevraagd hoeveel leraren

er bij de start van het schooljaar 2009-2010 op de school werkzaam waren en hoeveel daarvan in bezit zijn van een pabodiploma (of een vergelijkbaar diploma, zoals een Kweekschooldiploma of een diploma van de Pedagogische Academie). Een deel van deze leraren beschikt, naast hun pabodiploma ook over andere onderwijsdiploma's.

Onder de scholen die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn er zes waar helemaal geen leraren met een pabodiploma werken. Hieronder vallen geen zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs. Er zijn twintig scholen waar *alle* pabogediplomeerden ook een tweedegraads lerarenopleiding hebben afgerond. Van deze scholen is de helft een brede scholengemeenschap en geen enkele school betreft een zelfstandige school voor praktijkonderwijs.

We hebben ook gevraagd in hoeverre pabogediplomeerden, naast hun pabodiploma, beschikken over andere onderwijsdiploma's. Dit komt binnen het praktijkonderwijs nauwelijks voor. Op bijna driekwart van de zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs heeft een kleine minderheid van de pabogediplomeerden naast het pabodiploma een tweedegraads diploma.

Zoals uit bovenstaande resultaten al is gebleken, zijn er in de steekproef zes scholen waar helemaal geen leraren met een pabodiploma werken. Daarnaast zijn er twintig scholen waar alle leraren met een pabodiploma ook een tweedegraads lerarenopleiding hebben afgerond. Op 172 (198-6-20) scholen in de steekproef zijn er dus leraren werkzaam die *alleen* een pabodiploma hebben. Alleen deze scholen hebben we vragen gesteld over de precieze inzet van pabogediplomeerden. De onderstaande resultaten hebben daarom betrekking op deze groep scholen.

2.3.2 Aantal pabogediplomeerden in het voortgezet onderwijs

In de vragenlijst hebben we gevraagd hoeveel leraren er zijn met alleen een pabodiploma. Op basis hiervan hebben we een populatieschatting gemaakt om op deze manier te laten zien hoeveel pabogediplomeerden er ongeveer in het vo werken. We hebben dit bovendien uitgesplitst naar de datum waarop ze het diploma hebben behaald, zodat we de groep zonder een (beperkte) vo-bevoegdheid (behaald na 1 augustus 2006) en de groep met een beperkte vo-bevoegdheid kunnen onderscheiden.

In totaal werken er zo'n 5600 docenten in het vo met alleen een pabodiploma. Het grootste deel heeft, vanzelfsprekend, het diploma *vóór* 1 augustus 2006 behaald (zo'n 4800 docenten). Zo'n 850 pabogediplomeerden hebben hun diploma na die tijd behaald en hebben dus geen enkele bevoegdheid meer. Dit is in feite de groep die scholen niet meer zomaar kunnen inzetten (zie bijlage 2, tabel B2.13). Ongeveer een derde van de pabogediplomeerden (ruim 1800, waarvan bijna 200 van na 1 augustus 2006) werkt op een zelfstandige school voor praktijkonderwijs, de rest werkt op een ander type vo-school.

Nu gaat het om nog een relatief klein aantal pabogediplomeerden zonder enige vo-bevoegdheid, maar dit aantal zal de komende jaren sterk toenemen, omdat het aanbod van pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006 zal toenemen.
Deze aantallen kunnen niet zonder meer vergeleken worden met die uit de IPTO, waaruit naar voren kwam dat zo'n 3300 docenten met alleen een pabodiploma werkzaam zijn in het reguliere vo. Het gehele praktijkonderwijs (inclusief degenen die onder een brede scholengemeenschap vallen) is daar buiten beschouwing gelaten en ook zijn niet alle vakken meegenomen. Een laatste belangrijke factor is dat de IPTO-gegevens uit 2007 zijn en deze gegevens van twee jaar later.

Om in beeld te brengen wat het aandeel pabogediplomeerden binnen een school is, hebben we in de onderstaande tabel de verhouding weergegeven van het aantal leraren met alleen een pabodiploma ten opzichte van het totale aantal leraren.
De situatie bij zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs verschilt volledig van die bij de overige scholen. Twee derde van de zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs heeft een lerarencorps dat bestaat uit meer dan vijftig procent leraren met alleen een pabodiploma, bij de overige scholen komt dat niet voor.

Tabel 2.5 Verhouding aantal leraren met *alleen* een pabodiploma ten opzichte van het totale aantal werkzame leraren (N = 172)

Functie	Praktijkonderwijs	Overige scholen
Minder dan 10%	0,0%	75,4%
10-20%	6,5%	16,7%
20-50%	26,1%	7,9%
Meer dan 50%	67,4%	0,0%

Alle scholen waar leraren met alleen een pabodiploma werkzaam zijn, hebben we een aantal vragen voorgelegd over de inzet van deze leraren en de visie op de competenties van pabogediplomeerden.

2.3.3 Diploma voor of na 1 augustus 2006

Leraren die een pabodiploma hebben gehaald *vóór* 1 augustus 2006 mogen lesgeven in het praktijkonderwijs en op het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo).[22] Voor leraren die een pabodiploma hebben gehaald *na* deze datum geldt dit niet meer. Zij mogen alleen lesgeven in het voortgezet onderwijs als zijinstromer en moeten dus een tweedegraads bevoegdheid halen.

[22] Voor de groep leraren met een diploma van de voorlopers van de pabo en degenen die voldoende onderwijs hadden gegeven voordat hun school werd overgezet van vso-lom naar leerwegondersteunend onderwijs geldt een ruimere bevoegdheid.

Niet alle scholen hebben momenteel pabogediplomeerden van na de Wet BIO in dienst. Uit tabel 2.6 blijkt dat op 43 procent van de scholen geen pabogediplomeerden zijn die hun bevoegdheid na 1 augustus 2006 hebben behaald. Wel zijn er enkele scholen die alleen recent afgestudeerde pabogediplomeerden in dienst hebben. Dit zijn overigens geen scholen voor praktijkonderwijs.

Tabel 2.6 Wanneer pabodiploma gehaald

	Aantal scholen	Percentage
School met pabogediplomeerden van voor en na de Wet BIO	78	45,3%
School met uitsluitend pabogediplomeerden alleen van *voor* de Wet BIO	74	43,0%
School met uitsluitend pabogediplomeerden van *na* de Wet BIO	7	4,1%
Weet niet	13	7,6%
Totaal	172	100%

Bijna acht procent van de scholen weet overigens niet wanneer deze leraren hun pabodiploma hebben behaald.

2.3.4 Pabogediplomeerden in opleiding

Leraren die een pabodiploma hebben behaald na 1 augustus 2006, mogen alleen lesgeven in het voortgezet onderwijs als zijinstromer en moeten dus in opleiding zijn voor een tweedegraads bevoegdheid. We hebben gevraagd of er leraren met alleen een pabodiploma zijn die momenteel een zijinstroomtraject volgen.

Tabel 2.7 Scholen met pabogediplomeerden die een zijinstroomtraject volgen

	Aantal	Percentage
Ja	47	27,3%
Nee	120	69,8%
Weet niet	5	2,9%
Totaal	172	100%

In bovenstaande tabel is te zien dat op iets meer dan een kwart van de scholen leraren met een pabodiploma werkzaam zijn die een zijinstroomtraject volgen. Overigens weten we niet zeker of het om een officieel zijinstroomtraject gaat. Ondanks dat we hier expliciet om gevraagd hebben, is het niet uit te sluiten dat het om de pabogediplomeerden gaat die een tweedegraads opleiding in deeltijd volgen zonder dat zij in het officiële zijinstroomtraject zitten.

Als we kijken naar het type school waar deze leraren lesgeven, zien we dat dit duidelijk minder vaak voorkomt in het praktijkonderwijs: op slechts één praktijkschool volgt een pabogediplomeerde een zijinstroomtraject. We zien dit vooral op brede schoolgemeenschappen.

Op de helft van de scholen met zijinstromende pabogediplomeerden is dat er één. Bij de overige scholen gaat het om meer pabogediplomeerden. Dit aantal kunnen we ook vergelijken met het totale aantal leraren met alleen een pabodiploma. Op acht scholen volgen alle leraren met alleen een pabodiploma een zijinstroomtraject. Dit zijn geen scholen met alleen praktijkonderwijs, maar voornamelijk scholen waar ook havo en vwo wordt aangeboden.
Zijinstromende paboleraren zijn zowel pabogediplomeerden van voor als van na de Wet BIO. Bij een kwart van de scholen waar zijinstromende paboleraren voorkomen, gaat het om leraren die na de Wet BIO zijn afgestudeerd.

Naast een officieel zijinstroomtraject kunnen pabogediplomeerden ook via een reguliere opleiding tweedegraads bevoegd worden. We hebben daarom gevraagd hoeveel leraren met alleen een pabodiploma momenteel een reguliere tweedegraads lerarenopleiding volgen.

Tabel 2.8 Scholen met pabogediplomeerden die een tweedegraads lerarenopleiding volgen

	Aantal	Percentage
Ja	65	37,8%
Nee	100	58,1%
Weet niet	7	4,1%
Totaal	172	100%

Uit tabel 2.8 blijkt dat er op iets meer dan een derde van de scholen paboleraren met alleen een pabodiploma zijn, die een tweedegraads lerarenopleiding volgen. Ook hier geldt dat dit duidelijk minder vaak voorkomt in het praktijkonderwijs: op slechts een enkele praktijkschool zijn er leraren met alleen een pabodiploma die momenteel een tweedegraads lerarenopleiding volgen (4,3%). Het percentage leraren dat een tweedegraads lerarenopleiding volgt, neemt toe naarmate er meer verschillende onderwijstypen op de school worden aangeboden.

Als we alleen kijken naar de pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006, dan volgt deze groep op twaalf procent van de scholen een tweedegraads lerarenopleiding.
Om in kaart te brengen in hoeverre pabogediplomeerden van na de Wet BIO in opleiding zijn, hebben we het totaal aantal pabogediplomeerden dat in opleiding is (ongeacht of dit een zijinstroomtraject is of een reguliere tweedegraads opleiding) opgeteld en gedeeld door het totaal aantal pabogediplomeerden dat nu in het vo werkt. Bijna een derde van deze groep

die dus sowieso geen enkele bevoegdheid heeft, is in opleiding om alsnog bevoegd te raken voor het vo (32,1%).

2.3.5 Primair onderwijs

Pabogediplomeerden kunnen ook eerst in het primair onderwijs gewerkt hebben voordat ze les zijn gaan geven in het voortgezet onderwijs. We hebben gevraagd hoeveel leraren met alleen een pabodiploma werkervaring in het primair onderwijs hebben opgedaan. Uit tabel 2.9 blijkt dat op meer dan negentig procent van de scholen leraren werken die werkervaring hebben in het primair onderwijs.

Tabel 2.9 Scholen met leraren met ervaring in het po (N = 172)

	Aantal	Percentage
Ja	157	91,3%
Nee	11	6,4%
Geen antwoord	4	2,3%
Totaal	172	100%

Op zes procent van de scholen werkt geen enkele leraar met werkervaring in het primair onderwijs. Dit zijn vooral brede schoolgemeenschappen. Het komt niet voor binnen zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs.

Het percentage leraren met werkervaring in het primair onderwijs ten opzichte van het totale aantal leraren met alleen een pabodiploma varieert sterk (van enkele tot alle leraren). Op een kwart van de scholen hebben alle pabogediplomeerden voorheen in het primair onderwijs gewerkt (24%). Dit zijn overigens scholen waar verhoudingsgewijs veel mensen een zijinstroomtraject of een tweedegraads opleiding volgen.

Eén van de onderzoeksvragen zouden we beantwoorden met behulp van een reeds uitgevoerd onderzoek van het ITS waarin de belangstelling is gepeild van leraren in het primair onderwijs om eventueel door te stromen naar het voortgezet onderwijs.[23] Uit dit onderzoek, dat uitgevoerd is in 2007 kwam naar voren dat vier procent van de leraren zeker een overstap naar het voortgezet onderwijs wil maken. Daarnaast zou achttien procent dit misschien willen. Mannen willen iets vaker overstappen dan vrouwen. De bereidheid om over te stappen is in Groningen en Limburg relatief groot en in Friesland en Gelderland juist klein. Het ITS heeft ook landelijke cijfers geschat. Het zou om ongeveer 1200 leraren gaan. Kortom: de belangstelling is er zeker. Aangezien uit bovenstaande tabel naar voren komt dat het grootste deel van de scholen

[23] Van Kessel e.a. (2007).

ervaring heeft met leraren afkomstig uit het primair onderwijs, sluit dit aan bij de huidige praktijk.

2.3.6 Inzet van pabogediplomeerden

Een ander onderwerp dat in de enquête aan de orde is gekomen, is de inzet van leraren met alleen een pabodiploma. In welke vakken en onderwijssoorten geven zij les? Onderstaande tabel laat zien dat een groot deel van de scholen deze leraren veel breder inzet dan alleen het lwoo en het praktijkonderwijs.
Op slechts een derde van de scholen geven leraren met alleen een pabodiploma uitsluitend les binnen het praktijkonderwijs en leerwegondersteunend onderwijs. Een vijfde van deze scholen zijn scholen waar ook havo en vwo wordt aangeboden (21%). Op scholen waar niet tevens havo en vwo wordt aangeboden, volgen ook relatief weinig leraren een zijinstroomtraject of een tweedegraads opleiding.
Op bijna twee derde van de scholen geven leraren met alleen een pabodiploma wel les op andere niveaus. Op bijna een vijfde van de scholen geven de pabogediplomeerden ook les in de onderbouw van het vmbo en op een kwart van de scholen zowel in de onderbouw als in de bovenbouw van het vmbo. Op een vijfde van de scholen, ten slotte, geven pabogediplomeerden ook les op zowel vmbo als op havo/vwo.

Tabel 2.10 Scholen met pabogediplomeerden die lesgeven op andere niveaus

	Aantal scholen	Percentage
Nee	57	33,1%
Ja, ook in de onderbouw van vmbo	32	18,6%
Ja, ook in de onder- en bovenbouw vmbo	44	25,6%
Ja, zowel op vmbo als op havo/vwo	34	19,8%
Niet van toepassing: pabogediplomeerden geven bij ons geen les	2	1,2%
Weet niet	3	1,7%
Totaal	172	100%

Aan de 110 scholen waar wel les wordt gegeven op andere niveaus hebben we gevraagd welk percentage van hun lesuren deze leraren gemiddeld lesgeven op andere onderwijsniveaus.
Zoals in tabel 2.11 te zien is, wordt op de meerderheid van deze scholen meer dan een kwart van hun lestaak lesgegeven op andere niveaus. Dit zijn wel de scholen waar relatief veel leraren een zijinstroomtraject of een tweedegraads opleiding volgen. Deze leraren zijn in dat geval wel benoembaar.

Tabel 2.11 Percentage van de lesuren dat wordt lesgegeven op andere niveaus (buiten het lwoo en praktijkonderwijs)

	Aantal scholen	Percentage
Gemiddeld minder dan 5% van hun lestaak	9	8,2%

Gemiddeld tussen de 5 en 10% van hun lestaak	8	7,3%
Gemiddeld tussen de 10 en de 25% van hun lestaak	16	14,5%
Gemiddeld meer dan 25% van hun lestaak	75	68,2%
Geen antwoord	2	1,8%
Totaal	110	100%

De helft van de scholen houdt geen rekening met de datum waarop pabogediplomeerden zijn afgestudeerd wat de inzet betreft. Beide groepen geven op deze scholen ongeveer evenveel les op andere niveaus. Een kwart van de scholen zet pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006 echter wel minder in op andere niveaus.
Hoewel ook pabogediplomeerden van voor 2006 geen les mogen geven op andere niveaus, lijkt het er dus wel op dat scholen pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006 beperkter inzetten dan de andere pabogediplomeerden.

Tabel 2.12 Verschil Pabogediplomeerden voor en na 2006

Aantal leraren	Aantal scholen	Percentage
Beide groepen geven ongeveer evenveel les op andere niveaus	54	49,1%
Pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006 geven minder les op andere niveaus	10	9,1%
Pabogediplomeerden van voor 1 augustus 2006 geven minder les op andere niveaus	0	0,0%
Pabogediplomeerden van na 1 augustus 2006 geven geen les op andere niveaus	29	26,4%
Pabogediplomeerden van voor 1 augustus 2006 geven geen les op andere niveaus	11	10%
Geen antwoord	6	5,5%
Totaal	110	100%

2.3.7 Vakken waarin pabogediplomeerden lesgeven

In de enquête hebben we gevraagd of de respondenten per onderwijstype konden aangeven in welke vakken de leraren met alleen een pabodiploma lesgeven. In tabel 2.13 presenteren we een overzicht van de verschillende vakken waarin pabogediplomeerden lesgeven:

Tabel 2.13 Vakken waarin pabogediplomeerden lesgeven (N = 172)

	Praktijk-onderwijs	Lwoo	Andere niveaus binnen het vo	Totaal
Nederlands (taal)	30,2%	39,6%	55,6%	41,8%
Engels	25,4%	23,1%	18,3%	22,3%
Overige talen	4,7%	5,3%	7,1%	5,7%
Wiskunde (rekenen)	25,4%	29,6%	29,6%	28,2%
Biologie/kennis der natuur	21,9%	20,1%	14,2%	18,7%
Overige exacte vakken	8,3%	8,3%	7,7%	8,1%
Geschiedenis	17,8%	21,9%	23,1%	20,9%
Aardrijkskunde	19,5%	22,5%	21,9%	21,3%
Economie	8,9%	13,6%	11,8%	11,4%
Overige Maatschappijvakken	25,4%	18,3%	17,8%	20,5%
Verzorging	20,7%	10,7%	8,9%	13,4%
Muziek	11,8%	5,3%	5,9%	7,7%
Handvaardigheid/ textiele werkvormen	14,8%	5,3%	4,1%	8,1%
Tekenen	14,8%	5,3%	3,0%	7,7%
Overige creatieve of kunstvakken	10,7%	3,0%	5,3%	6,3%
Groepsleerkracht praktijkonderwijs	33,1%	2,4%	0,6%	12,0%
Anders	5,9%	3,6%	5,3%	4,9%

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat Nederlands het vak is dat het meest gegeven wordt door pabogediplomeerden. Wiskunde staat op een tweede plaats. Alhoewel het praktijkonderwijs ontbreekt in de IPTO komen de resultaten aardig overeen (zie tabel 2.3).
Als we de verschillende onderwijstypen met elkaar vergelijken, valt op dat Nederlands vooral op andere niveaus binnen het vo veel door pabogediplomeerden wordt gegeven. Overige maatschappijvakken, verzorging en de creatieve vakken worden in het praktijkonderwijs relatief veel gegeven door pabogediplomeerden. Daarmee valt het op dat pabogediplomeerden op het praktijkonderwijs op een veel breder scala aan vakken worden ingezet dan op andere onderwijstypen.

Naast aparte vakken werken sommige scholen ook met vakoverstijgende programmaonderdelen, ook wel leergebieden genoemd. Een docent mag onderdelen binnen een leergebied verzorgen zolang alle docenten die het leergebied verzorgen tezamen een bevoegdheid hebben voor alle onderliggende vakken. Daarmee is het voor pabogediplomeerden van voor 1 augustus 2006 mogelijk om breder dan hun eigen beperkte bevoegdheid les te geven. Uit tabel 2.14 blijkt dat meer dan zestig procent van de scholen met

vakoverstijgende programmaonderdelen werkt. Hiervan is de helft een brede schoolgemeenschap en een derde een school met alleen praktijkonderwijs.

Tabel 2.14 Werkt de school met leergebieden?

	Aantal	Percentage
Ja	105	61,0%
Nee	44	25,6%
Weet niet	20	11,6%
Geen antwoord	3	1,7%
Totaal	172	100%

Aan de scholen die aangegeven hebben dat ze met vakoverstijgende programmaonderdelen werken, hebben we gevraagd in hoeverre leraren met alleen een pabodiploma hierin lesgeven. Uit tabel 2.15 blijkt dat op het overgrote deel van de scholen deze leraren deels lesgeven in vakoverstijgende leergebieden. Dit betekent dat pabogediplomeerden nog breder lesgeven dan hun eigen beperkte bevoegdheid.
Op twaalf scholen geven deze leraren geen les in vakoverstijgende leergebieden. Dit zijn vooral brede schoolgemeenschappen.

Tabel 2.15 Pabogediplomeerden in leergebieden

	Aantal	Percentage
Deze leraren geven alleen maar les in leergebieden	1	1,0%
Deze leraren geven deels les in leergebieden	92	87,6%
Deze leraren geven geen les in leergebieden	12	11,4%
Totaal	105	100%

We hebben aan het begin van de enquête vragen gesteld over het aantal pabogediplomeerden dat op de school werkt. Daarmee weten we echter nog niet hoeveel lesuren zij verzorgen. We hebben daarom ook vragen gesteld over het percentage van de lesuren dat op de verschillende niveaus wordt verzorgd door leraren met alleen een pabodiploma. In tabel 2.16 presteren we het percentage van de lesuren dat door deze leraren wordt verzorgd in het praktijkonderwijs, het lwoo en op andere niveaus binnen het vo.
In het praktijkonderwijs wordt op meer dan een kwart van de scholen meer dan vijftig procent van de lesuren verzorgd door deze leraren. Op het lwoo en op de andere niveaus binnen het vo is dit een stuk minder: op deze onderwijsniveaus wordt op iets meer dan vijf procent van de scholen meer dan de helft van de lesuren verzorgd door deze leraren.

Tabel 2.16 Percentage van de lesuren verzorgd door pabogediplomeerden (N = 172)

	Praktijk-onderwijs	Lwoo	Andere niveaus binnen het vo
Tot 25% van de lesuren	9,2%	33,5%	54,4%
25 tot 50% van de lesuren	6,1%	12,0%	3,1%
50 tot 75% van de lesuren	18,4%	4,4%	1,9%
75 tot 100% van de lesuren	9,2%	1,3%	4,4%
Niet van toepassing*	57,1%	48,7%	36,3%

* Niet op alle scholen is elk onderwijstype aanwezig. Het percentage 'niet van toepassing' is daarom redelijk hoog.

2.3.8 Visie op competenties van pabogediplomeerden

We hebben de respondenten ook gevraagd de leraren met alleen een pabodiploma te vergelijken met tweedegraads leraren die lesgeven aan dezelfde groepen leerlingen. De leraren worden vergeleken op verschillende aspecten van het functioneren, namelijk pedagogische kwaliteit, didactische kwaliteit, leerlingzorg en kennisniveau.

Zoals blijkt uit onderstaande tabel beoordeelt een groot deel van de scholen leraren met alleen een pabodiploma op alle aspecten even goed als tweedegraads leraren. Wat pedagogische kwaliteit betreft vindt ruim de helft van de scholen ze zelfs beter of veel beter. Ook op het gebied van didactische kwaliteit en leerlingzorg scoren pabogediplomeerden goed: respectievelijk 33 en 47 procent van de scholen beoordeelt pabogediplomeerden op deze gebieden (veel) beter. Alleen het aspect kennisniveau komt hier iets minder goed naar voren: een derde van de scholen beoordeelt pabogediplomeerden slechter of veel slechter dan tweedegraads leraren. Hier is wel een duidelijk verschil te zien tussen onderwijstypen: scholen voor praktijkonderwijs geven minder vaak een slechte beoordeling op dit aspect dan brede schoolgemeenschappen. Dit verschil geldt ook voor de andere aspecten.

Tabel 2.17 Beoordeling van leraren met alleen een pabodiploma, vergeleken met tweedegraads leraren (N = 172)

	Veel minder goed	Minder goed	Even goed	Beter	Veel beter	Weet niet
Pedagogische kwaliteit	0,6%	1,9%	32,5%	34,4%	21,9%	8,8%
Didactische kwaliteit	0,6%	6,3%	50,6%	22,5%	10,0%	10,0%
Leerlingzorg	0,6%	0,6%	41,9%	26,9%	19,4%	10,6%
Kennisniveau	1,9%	30,2%	49,7%	5,7%	1,3%	11,3%

Leraren kunnen verschillende contracten hebben. We hebben gevraagd welk soorten contracten de leraren met alleen een pabodiploma van na 1 augustus 2006 hebben.

Niet alle vormen van contracten voor leraren met alleen een pabodiploma komen voor op de scholen. Een oproepcontract of nulurencontract wordt op geen enkele school gegeven aan leraren met alleen een pabodiploma van na 1 augustus 2006. De meeste scholen geven deze leraren een vast dienstverband of een tijdelijk contract met uitzicht op vast dienstverband.

Tabel 2.18 Contracten (N = 172)

	Aantal scholen	Percentage
Vast dienstverband	74	46,0%
Tijdelijk contract met uitzicht op vast dienstverband	64	39,8%
Tijdelijk contract zonder uitzicht op vast dienstverband	16	10,1%
Oproepcontract of nulurencontract	0	0,0%
Uitzend- of detacheringbasis	2	1,3%
Anders, namelijk	3	2,1%

Als we bovenstaande gegevens vergelijken met de gegevens uit de Loopbaanmonitor waar pasafgestudeerden konden aangeven welk contract zij kregen, dan zien we geen grote verschillen tussen de afgestudeerde paboleraren van na de Wet BIO in dit onderzoek en de leraren die in 2008 zijn afgestudeerd en in het vo zijn gaan werken.[24] Later in dit hoofdstuk zal echter wel naar voren komen dat een deel van de scholen de pabogediplomeerden wel anders behandelt wat de aanstelling betreft.

Aan het eind van dit enquête-onderdeel hadden de respondenten nog de mogelijkheid hun visie op de inzet van pabogediplomeerden in het lwoo en/of het praktijkonderwijs te geven. Een groot deel van de scholen voor praktijkonderwijs geeft aan dat pabogediplomeerden onmisbaar zijn en zeer waardevol zijn voor het praktijkonderwijs. Ze zijn zeer breed inzichtbaar en veel scholen geven aan dat pabogediplomeerden gewoon bevoegd zouden moeten zijn voor het praktijkonderwijs.
De meningen van de overige scholen gaan voor een groot deel dezelfde kant op. Het zijn prima leerkrachten die goed ingezet kunnen worden (voor een deel van het vmbo). Wel geven enkele scholen aan dat ze pabogediplomeerden stimuleren om een tweedegraads bevoegdheid te halen.

2.4 Ontwikkelingen in wet- en regelgeving

Sinds de inwerkingtreding van de Wet BIO is het inzetten van pabo-gediplomeerden met een diploma van na 1 augustus 2006 in het vo alleen nog mogelijk via een zijinstroomtraject. Dit gedeelte gaat over ontwikkelingen in de

[24] Zie Van Leenen en Berndsen 2009. Nog te verschijnen.

wet- en regelgeving rondom pabogediplomeerden. De vragen over dit onderwerp zijn weer aan alle respondenten gesteld.

We hebben de scholen gevraagd of zij bij het aannemen en/of het inzetten van pabogediplomeerden met een diploma van na 1 augustus 2006 rekening houden met de Wet BIO.
Iets minder dan de helft van de scholen geeft aan dit te doen. Ongeveer een vijfde van de scholen geeft aan hier enigszins rekening mee te houden. Ruim een vijfde van de scholen geeft aan geen rekening te houden met de Wet BIO. Als we dit uitsplitsen naar onderwijstype zien we een duidelijk verschil: scholen voor praktijkonderwijs houden minder vaak rekening met deze wet dan andere scholen.

Tabel 2.19 Rekening houden met Wet BIO bij aanname pabogediplomeerden (N = 198)

	Aantal	Percentage
Ja	90	45,5%
Enigszins	45	22,7%
Nee	45	22,7%
Weet niet	16	8,1%
Geen antwoord	2	1,0%
Totaal	198	100%

Tenzij de scholen hebben aangegeven dat ze geen rekening houden met de Wet BIO, hebben we de scholen een aantal mogelijke beleidsveranderingen voorgelegd ten aanzien van het inzetten van pabo'ers met een diploma van na 1 augustus 2006.
Tabel 2.20 geeft het aantal scholen weer waarbij het beleid van de school in deze opzichten veranderd is. De scholen konden meerdere mogelijkheden aanvinken.

Tabel 2.20 Beleidsveranderingen sinds 1 augustus 2006 (N = 153)*

	Aantal	Percentage
We nemen deze groep pabogediplomeerden niet meer aan	10	6,6%
We nemen deze groep pabogediplomeerden alleen nog maar aan indien zij een zijinstroomtraject voor vo of een reguliere tweedegraads lerarenopleiding volgen	111	73,5%
Deze groep pabogediplomeerden wordt nu als onderwijs- of klassenassistent ingezet	11	7,3%
Deze groep pabogediplomeerden krijgt nu geen vast contract meer	20	13,2%
Deze groep pabogediplomeerden wordt nu ingezet als vervanger	11	7,3%
Deze groep pabogediplomeerden wordt nu ingezet als remedial teacher	0	0,0%
Deze groep pabogediplomeerden wordt nu anders ingezet **	3	2,0%

* Meerdere antwoorden mogelijk.

** Hier wordt genoemd dat deze docenten worden ingezet voor leerlingenzorg of als ondersteuner.

De verandering die het meest wordt genoemd, is dat deze groep pabogediplomeerden alleen nog maar aangenomen wordt, als zij een zijinstroomtraject voor vo of een reguliere tweedegraads lerarenopleiding volgen. Bijna driekwart van de scholen geeft aan dat het beleid in dit opzicht veranderd is. De andere veranderingen worden duidelijk minder vaak doorgevoerd. Geen enkele school zet deze groep nu in als remedial teacher. Als we deze beleidsveranderingen uitsplitsen naar onderwijstype zien we geen duidelijke verschillen.

We hebben scholen de mogelijkheid gegeven om aan te geven welke problemen ze eventueel ondervinden nu de Wet BIO in werking getreden is. Vooral scholen voor praktijkonderwijs ondervinden problemen, aangezien de voorkeur uitgaat naar pabogediplomeerden. Praktijkscholen hebben daardoor meer problemen om docenten te werven en nemen ongewild onbevoegden aan (pabogediplomeerden).Sommige praktijkscholen ondervinden nog geen problemen, omdat ze alleen ervaren leerkrachten aannemen of omdat er nog geen recent afgestudeerde heeft gesolliciteerd. Ook geven sommige scholen aan dat ze nog niet op de hoogte waren van de veranderingen.
Ook enkele van de overige scholen buiten het praktijkonderwijs namen de moeite om deze vraag te beantwoorden. Verhoudingsgewijs worden er minder problemen gemeld, omdat ze vaak sowieso willen dat pabogediplomeerden een tweedegraads opleiding volgen. Ongeveer de helft van de scholen (buiten het praktijkonderwijs) die de moeite nam om deze vraag in te vullen, gaf wel aan problemen te ondervinden, aangezien ze van mening zijn dat pabogediplomeerden een goede toevoeging zijn voor het vmbo.
Binnen deze groep bevinden zich ook scholen die niet op de hoogte waren van de regelgeving.

Aan het eind van de vragenlijst kregen de respondenten nog een keer de mogelijkheid om opmerkingen te geven. Veel scholen maakten hiervan gebruik om aan te geven wat ze al eerder aangaven: pabogediplomeerden zijn onmisbaar voor het praktijkonderwijs. Ze hopen daarom ook dat de wetgeving op dit punt weer verandert. Ook de overige scholen onderstrepen hier vaak nogmaals dat ze graag pabogediplomeerden inzetten in het vmbo.

3 RESULTATEN VAN DE INTERVIEWS

3.1 Verdiepende telefonische interviews

Uit de bestandsanalyses en de internetenquête is een beeld verkregen over de mate waarin leraren met alleen een pabodiploma in het vmbo en het praktijkonderwijs werken en op wat voor soort scholen dat voorkomt. Tevens is uit de internetenquête een globaal beeld naar voren gekomen van de manier waarop pabogediplomeerden worden ingezet en de visie en het beleid van de scholen op de inzet van pabogediplomeerden. Ook de voorgeschiedenis van pabogediplomeerden, hun rechtspositie en de tevredenheid van scholen met deze leraren zijn aan bod gekomen.

Dit globale beeld vullen we aan met een aantal verdiepende telefonische interviews. We hebben interviews gehouden met:
- schoolleiders en/of hoofden personeelszaken;
- leraren met alleen een pabodiploma;
- deskundigen.

3.2 Interviewresultaten schoolleiders

We hebben dertien schoolleiders en twee (hoofden)personeelszaken benaderd voor een interview. Allen gingen akkoord. Voor de leesbaarheid wordt deze groep geïnterviewden verder aangeduid met de term schoolleiders.

De scholen/vestigingen waar de geïnterviewden werkzaam zijn, vallen uiteen in drie groepen:
- zeven scholen/vestigingen met ten minste vmbo (eventueel inclusief lwoo) maar zonder praktijkonderwijs;[25]
- vier scholen/vestigingen waar zowel praktijkonderwijs als vmbo (eventueel inclusief lwoo) wordt aangeboden (hierna: pro/vmbo);
- vier scholen/vestigingen met alleen praktijkonderwijs.

3.2.1 Wordt het volgen van een tweedegraads opleiding aangemoedigd?

Pabogediplomeerden die na 1 augustus 2006 zijn afgestudeerd, zijn alleen nog bevoegd voor het primair onderwijs. Om bevoegd les te mogen geven op praktijkonderwijs en/of vmbo, dienen zij een tweedegraads lerarenopleiding af te ronden. Pabogediplomeerden die voor augustus 2006 zijn afgestudeerd maar lesgeven in vakken en/of op niveaus waarvoor ze niet bevoegd zijn,

[25] Dit kan alleen vmbo zijn, maar ook breder (vmbo/havo/vwo).

moeten eveneens een tweedegraads lerarenopleiding afronden, willen ze bevoegd worden. Wanneer een pabogediplomeerde een tweedegraads lerarenopleiding volgt, is hij/zij al wel benoembaar.

In de interviews met de schoolleiders hebben wij gevraagd of zij niet-bevoegde pabogediplomeerden van na 2006 aanmoedigen om een tweedegraads lerarenopleiding te gaan volgen.

Tien van de vijftien schoolleiders moedigen hun pabogediplomeerden aan een tweedegraad sopleiding te volgen. Een aantal schoolleiders merkte daarbij op dat zij hun pabogediplomeerden adviseren een opleiding te volgen die zo min mogelijk tijd en energie kost en gaven daarbij de tweedegraads lerarenopleiding Omgangskunde als voorbeeld[26]. Tevens werd door de schoolleiders naar voren gebracht dat het volgen van een opleiding naast het werk een extra belasting is en dat er eigenlijk geen opleiding is die het 'optrekken' van een po-bevoegdheid naar een vo-bevoegdheid goed organiseert.

Wanneer we dit per groep bekijken, zien we het volgende. Van de zeven vmbo-schoolleiders gaven er zes aan het volgen van een tweedegraads opleiding aan te moedigen. Eén schoolleider gaf aan dit niet te doen. Deze schoolleider gaf als toelichting dat de leerlingen de leraren hard nodig hebben en dat het zonde is als de leraren hun energie dan in iets anders moeten steken.
Van de vier pro/vmbo-schoolleiders gaven er twee aan het volgen van een tweedegraads opleiding aan te moedigen. De andere twee gaven aan dit niet te doen (een schoolleider gaf daarbij aan dat de betreffende docenten al ouder dan vijftig jaar waren).
Voor de vier praktijkscholen geldt dat twee schoolleiders hun pabogediplomeerden aanmoedigen een opleiding te doen. Beiden geven Omgangskunde als voorbeeld: 'Omgangskunde is dan het makkelijkst.' De andere twee schoolleiders moedigen wel het volgen van een extra opleiding aan, maar niet een tweedegraads opleiding. In plaats daar van willen zij graag dat de pabogedipomeerden de master Special Educational Needs (SEN) gaan volgen, omdat deze opleiding het meeste aansluit bij het praktijkonderwijs.[27]

3.2.2 Eventuele voorkeur voor ervaring in het primair onderwijs

In de interviews met de schoolleiders is ook de voorgeschiedenis van de pabogediplomeerden die op de school werkzaam, zijn aan bod gekomen. Hebben zij eerst in het primair onderwijs gewerkt of zijn ze direct na de pabo in het voortgezet onderwijs aan de slag gegaan? Tevens hebben wij de

[26] Bij deze tweedegraads opleiding krijgen pabogediplomeerden relatief veel vrijstellingen.

[27] Deze hbo-master leidt niet op tot een tweedegraads bevoegdheid.

schoolleiders gevraagd waar hun voorkeur naar uitgaat. Met andere woorden: is werkervaring in het primair onderwijs een pre wat hen betreft?

Voor alle geïnterviewde schoolleiders geldt dat zij zowel pabogediplomeerden met po-ervaring in dienst hebben, als pabogediplomeerden die meteen van de opleiding zijn gekomen. Ongeveer driekwart van de geïnterviewde schoolleiders gaf aan een voorkeur te hebben voor pabogediplomeerden met werkervaring in het primair onderwijs.

Wanneer we dit per groep bekijken dan gaven vier van de zeven vmbo-schoolleiders aan een voorkeur te hebben voor pabogediplomeerden met werkervaring in het po. Eén respondent laat beide groepen samenwerken (op deze school hebben de groepen die les krijgen van pabogediplomeerden twee vaste leraren: één met ervaring in het po en één zonder ervaring in het po). De overige respondent (een medewerker personeelszaken) kon deze vraag niet beantwoorden.
Van de vier pro-/vmbo-schoolleiders hebben er twee een voorkeur voor pabogediplomeerden met ervaring in het po, twee schoolleiders hebben geen voorkeur.
Voor de praktijkscholen geldt eveneens dat twee van de vier schoolleiders liever een pabogediplomeerde hebben met ervaring in het po. Twee schoolleiders hebben geen voorkeur (één van hen voegt hier aan toe dat je leraren die net van de opleiding komen, wel goed kunt 'kneden').
Een aantal schoolleiders merkte bij deze vraag op dat met name pabogediplomeerden die aan groep 7/8 les hebben gegeven, een streepje voor hebben. Van deze leraren kun je wel verwachten dat ze het zullen gaan redden in het voortgezet onderwijs.

3.2.3 Inzet van leraren met alleen een pabodiploma

We hebben de schoolleiders ook gevraagd op welke manier pabogediplomeerden worden ingezet. Hieruit kwam, net als uit de internetenquête, een gevarieerd beeld naar voren.[28] Wel valt het meteen op dat pabogediplomeerden over het algemeen breder worden ingezet dan de beperkte bevoegdheid die zij tot en met 2006 hadden.

Onderwijsniveau en vakken
Bij de vmbo-scholen gaven de schoolleiders van de twee scholen aan dat zij pabogediplomeerden inzetten in de eerste twee leerjaren van vmbo-tl, havo en vwo. Hierbij moet worden opgemerkt dat dit vrije scholen zijn waar vmbo-tl/havo/vwo leerlingen in de eerste twee leerjaren nog door elkaar zitten. Eén van deze vrije scholen laat de pabogediplomeerden begeleiden door een bevoegde docent en laat ze geen wiskunde en vreemde talen geven (de pabogediplomeerden geven vakken als Nederlands, geschiedenis,

[28] Dit geeft geen uitsluitsel over in hoeverre pabogediplomeerden bevoegd worden ingezet.

aardrijkskunde en biologie). De andere vrije school laat de pabogediplomeerden alleen geen wiskunde geven. Drie van de zeven vmbo-schoolleiders zetten pabogediplomeerden in door het hele vmbo. Eén respondent voegt daaraan toe dat het meestal om lwoo-groepen gaat en om het vak Nederlands. Bij de andere drie schoolleiders is het onduidelijk om welke vakken het gaat, maar het gaat waarschijnlijk wel om meerdere vakken. Eén schoolleider zet ze in op vmbo-tl-niveau. Eén schoolleider zet pabogediplomeerden alleen in de onderbouw van het vmbo in.

De vier schoolleiders van scholen met vmbo en praktijkonderwijs zetten pabogediplomeerden niet alleen in op het praktijkonderwijsgedeelte van de school, maar ook in de onderbouw van het vmbo. Het gaat hierbij waarschijnlijk om meerdere vakken. Eén van de vier schoolleiders geeft aan dat pabogediplomeerden ook specifieke vakken (meestal Nederlands) geven in de hogere leerjaren van het vmbo.[29]

De pabogediplomeerden die werkzaam zijn op de vier praktijkscholen worden ingezet als 'groepsleerkracht' en geven les in avo-vakken (talen, exacte vakken, maatschappijvakken en creatieve vakken). Alleen praktijkvakken, zoals bijvoorbeeld techniek, worden gegeven door vakleraren.

Zitten lwoo-leerlingen in aparte groepen?
De vrije scholen hebben geen lwoo-leerlingen, de andere negen scholen die vmbo aanbieden, geven bijna allemaal (8 van de 9) aan dat lwoo-leerlingen deels in aparte groepen zitten en deels worden gemengd met leerlingen van het reguliere vmbo. Slechts bij één van deze negen scholen die lwoo aanbieden, zitten lwoo-leerlingen (in de onderbouw) in aparte groepen. De scholen houden daarmee dus geen rekening met de beperkte bevoegdheid die pabogediplomeerden van voor 1 augustus 2006 hadden.

Heeft de inzet van pabogediplomeerden te maken met de situatie op de arbeidsmarkt?
Slechts drie van de vijftien schoolleiders (uit elke groep één) geeft aan dat de inzet van pabogediplomeerden (deels) te maken heeft met de krapte op de arbeidsmarkt. De inzet van pabogediplomeerden lijkt dus een bewuste keuze te zijn. De algemene indruk die ontstaat, is dat men blij is met solliciterende pabogediplomeerden, vooral vanwege hun goed ontwikkelde pedagogisch didactische vaardigheden.

3.2.4 Het functioneren van pabogediplomeerden

Uit de enquête kwam naar voren dat de meeste scholen leraren met alleen een pabo-diploma even goed beoordelen als tweedegraads leraren. In de

[29] Leraren met een kweekschool of pa-diploma mogen in het hele vmbo Nederlands geven.

interviews hebben we schoolleiders gevraagd hoe pabogediplomeerden functioneren in het pro, het lwoo en het vmbo.

Alle schoolleiders gaven aan van mening te zijn dat pabogediplomeerden het op pedagogisch didactisch gebied goed doen. Er is een duidelijke consensus dat pabogediplomeerden op dat gebied meer te bieden hebben dan tweedegraads leraren. Ze worden in het algemeen gezien als echte 'klassenleraren' die goed toegerust zijn op leerlingen die extra zorg nodig hebben.

Vrijwel alle schoolleiders zetten hun pabogediplomeerden breder in dan de beperkte bevoegdheid die ze tot voor kort hadden. Van de zeven schoolleiders van vmbo-scholen zijn er zes van mening dat (goede) pabogediplomeerden geschikt zijn om les te geven in het lwoo en in de onderbouw van het vmbo. Voor lesgeven in hogere leerjaren van het vmbo of op hogere niveaus moet je volgens hen echt bekwaam zijn in een vak. Eén schoolleider vindt dat pabogediplomeerden geschikt zijn voor het hele vmbo.
Van de vier schoolleiders met pro/vmbo gaf er één aan pabogediplomeerden geschikt te vinden voor het praktijkonderwijs en het hele vmbo ('als je ze maar geen exacte vakken laat geven, maar bijvoorbeeld Nederlands of maatschappijleer'). Twee schoolleiders menen dat pabogediplomeerden prima uit de voeten kunnen op het praktijkonderwijs, het lwoo en de lagere niveaus van het vmbo. Eén schoolleider legt de grens bij de onderbouw van het vmbo. De vier schoolleiders van pro-scholen achten de pabogediplomeerden zeer geschikt voor het geven van alle 'schoolse' vakken. Eén van de schoolleiders voegt daar aan toe: 'Ik heb groepsleraren nodig en dat zijn ze!'

3.2.5 Contracten/rechtspositie en beleidsveranderingen naar aanleiding van de Wet BIO

Alle geïnterviewde schoolleiders geven aan dat pabogediplomeerden bij hen net zo snel een vaste aanstelling krijgen als andere leraren. Dit houdt bij de meeste schoolleiders in dat pabogediplomeerden, net als andere docenten, een vast contract krijgen zodra ze bevoegd zijn. Eén schoolleider (van een pro-school) geeft aan dat hij pabogediplomeerden in vaste dienst neemt wanneer zij bereid zijn naast hun werk de master SEN te volgen.

Alle schoolleiders zijn van mening dat er geen sprake van is dat leraren met alleen een pabodiploma een andere 'status' binnen het team hebben.

Verder komt uit de interviews naar voren dat er niet zozeer iets is veranderd in de inzet van pabogediplomeerden als wel in het aannamebeleid. Hieronder gaan we daar per groep op in.

Bij de zeven scholen met vmbo geven de twee vrije scholen aan dat het beleid niet is veranderd. Hierbij moet worden opgemerkt dat de vrije scholen zeggen

een vrijstelling te hebben om pabogediplomeerden les te laten geven in het eerste leerjaar van het vo. Twee schoolleiders geven aan niet op de hoogte te zijn geweest van de consequenties van de Wet BIO voor de bevoegdheden van pabogediplomeerden. Eén schoolleider gaf aan wel het beleid ten aanzien van pabogediplomeerden te hebben veranderd, maar niet vanwege de Wet BIO (die was haar niet bekend), maar omdat zij pabogediplomeerden niet bekwaam achtte voor het vmbo. Twee schoolleiders geven ten slotte aan het beleid ten opzichte van pabogediplomeerden te hebben veranderd: pabogediplomeerden krijgen bij hen geen vaste aanstelling meer (pas als ze bevoegd zijn).
Bij twee van de vier pro-/vmbo-scholen krijgen pabogediplomeerden nog steeds een vast contract. Deze scholen zijn op de hoogte van de veranderde bevoegdheden als gevolg van de Wet BIO). Eén schoolleider geeft aan dat de vraag niet van toepassing is, omdat alle pabogediplomeerden op zijn school bevoegd zijn, aangezien ze voor 2006 hun diploma hebben gehaald. Een andere schoolleider geeft aan dat onbevoegde pabogediplomeerden geen vast contract krijgen.
Van de vier schoolleiders van pro-scholen geven er drie aan dat het beleid niet is veranderd (overigens zijn maar twee van deze drie schoolleiders op de hoogte van de Wet BIO). Eén schoolleider geeft aan dat het beleid wel veranderd is: nadat pabogediplomeerden eerst hebben ‘rondgekeken’ of de school en de kinderen bij ze passen, neemt hij ze niet meer vast aan, maar laat hij ze eerst een tweedegraads opleiding doen.

Visie op de Wet BIO
We hebben de schoolleiders ook gevraagd naar hun visie op de veranderde bevoegdheden van pabogediplomeerden.

Van de zeven vmbo-schoolleiders geven er drie aan de veranderingen terecht te vinden en twee schoolleiders merken daarbij op dat de opleiding in de afgelopen jaren heeft ingeboet aan kwaliteit. Eén schoolleider is van mening dat een school zelf moet kunnen beoordelen of iemand bekwaam is of niet. Twee andere schoolleiders geven aan het jammer te vinden dat de bevoegdheden zijn veranderd. De ene vindt het belangrijk dat pabogediplomeerden moeten kunnen doorstromen naar het vo en de ander acht het uitsluiten van leraren die zich goed kunnen ontwikkelen qua arbeidsmarkt niet verstandig.

Van de vier pro-/vmbo-schoolleiders vinden er twee het onterecht dat pabogediplomeerden nu niet meer bevoegd zijn voor het vo. De twee andere schoolleiders vinden het jammer. De eerste voegt toe: ‘Wij stellen pabogediplomeerden bewust aan, maar kunnen ze nu niet meer aan ons binden.’ De ander zegt: ‘Ze zijn bekwaam genoeg en een opleiding erbij doen naast je werk is vaak zwaar.’

Alle vier de schoolleiders van pro-scholen vinden de wetswijziging onterecht: pabogediplomeerden zouden volgens hen gewoon bevoegd moeten zijn voor het pro.

Over het geheel (alle vijftien geïnterviewde schoolleiders) genomen kan worden geconcludeerd dat een ruime meerderheid van de schoolleiders zware of minder zware kanttekeningen heeft bij de veranderde bevoegdheden van pabogediplomeerden.

3.3 Interviewresultaten leraren

Na afloop van het interview hebben we aan tien schoolleiders gevraagd of we via hen een leraar met alleen pabo-diploma konden benaderen voor een interview. Dit heeft geresulteerd in interviews met tien leraren. Van deze negen leraren geven er zes les in het vmbo (waarvan één in vmbo-tl/havo), één geeft les op havo/vwo-niveau, en drie geven les in het praktijkonderwijs.

3.3.1 Binnen welke vakken en in welke schoolsoorten zijn de leraren werkzaam?

Van de zeven leraren die in het vmbo of hoger werken, blijken er vijf les te geven in het eerste schooljaar/de brugklas. Drie van deze vijf leraren geven (allerlei) vakken in de verschillende niveaus van het vmbo, één leraar geeft Nederlands aan vmbo-tl-/havobrugklassen en één leraar geeft Nederlands en Frans aan havo/vwo-brugklassen. Qua leeftijd liggen de leerlingen waaraan deze leraren lesgeven, dus nog dicht bij de basisschool.
Van de drie leraren in het praktijkonderwijs geeft er één vooral individuele begeleiding aan kinderen van zestien tot achtttien jaar. De tweede leraar geeft ‘schoolse vakken’ (geen praktijkvakken). De derde leraar geeft naast schoolse vakken ook het praktijkvak verzorging en begeleidt leerlingen die stage lopen.

3.3.2 Geven de leraren bevoegd les?

Van de zeven leraren die lesgeven op vmbo (of hoger) zijn er twee bevoegd voor het voortgezet onderwijs. Zij zijn allebei afgestudeerd aan de pedagogische academie (een voorloper van de pabo) en zijn daardoor bevoegd om Nederlands te geven op het het vmbo.
Van de vijf andere vmbo-leraren (vier van voor 2006 en één van na 2006) volgen er drie op dit moment een tweedegraads lerarenopleiding. Eén vmbo-leraar geeft aan dat school weliswaar aandringt op een tweedegraads opleiding, maar dat zij daar liever nog mee wil wachten, omdat ze bang is dat het slecht te combineren is met haar privésituatie. Eén leraar heeft voor de omzetting naar pro in het vso-lom gewerkt maar heeft, naar eigen zeggen onterecht, geen tweedegraads bevoegdheid gekregen voor de vakken waarin

hij meer dan vijfhonderd uur had lesgegeven (deze leraar heeft wel een vast contract).

De drie pro-leraren hebben allen een pabodiploma van na 2006. Eén van hen volgt de master SEN (en is in de veronderstelling dat deze na afronding van het eerste jaar een bevoegdheid voor het praktijkonderwijs oplevert). Een andere leraar doet de tweedegraads lerarenopleiding Omgangskunde, omdat deze het beste bij het praktijkonderwijs zou passen. De derde leraar geeft aan binnenkort te zullen beginnen met de master SEN.

3.3.3 Wat is hun voorgeschiedenis?

Iets meer dan de helft van leraren die we hebben geïnterviewd, heeft lesgegeven in het primair onderwijs voordat ze aan de slag gingen in het voortgezet onderwijs.

Onder de zeven leraren die lesgeven op vmbo (of hoger) zijn er vijf die, voor ze in het vo gingen werken, langere of kortere tijd in het po hebben gewerkt (vaak in groep 7/8). Eén leraar is ooit begonnen op het vso-lom en één leraar is direct na haar pabo-opleiding in het vo gaan werken.
Vier van vijf pabogediplomeerden die eerst in het po hebben gewerkt, gaven aan naar het vo te zijn overgestapt, omdat zij toe waren aan een nieuwe uitdaging. De andere leraar gaf aan dat zij sowieso al van plan was geweest om in het vo te gaan werken, maar dat zij eerder was overgestapt omdat ze in het po geen werk kon vinden.
De drie pro-leraren hebben geen verleden in het primair onderwijs.

3.3.4 Status binnen het team

We hebben aan de leraren gevraagd of leraren met een pabodiploma in het team voor vol worden aangezien. Dit blijkt, over het geheel genomen, zeker het geval te zijn.
Zes van de zeven leraren die lesgeven op vmbo (of hoger) geven aan dat er geen sprake is van statusverschillen binnen het team. Eén leraar voegt daar aan toe dat ze in het begin wel heel sterk het gevoel had dat ze zich moest bewijzen. Twee leraren voegen er aan toe dat de andere leraren niet eens weten dat ze alleen maar een pabodiploma hebben; ze worden gewoon gezien als één van de leraren. Eén vmbo-leraar was van mening dat deze vraag niet op hem van toepassing was, omdat hij bevoegd is.
De drie pro-leraren gaven bij deze vraag aan dat de meeste leraren op hun school een pabodiploma hebben, in een aantal gevallen aangevuld met de master SEN, de tweedegraads lerarenopleiding Omgangskunde of een akte speciaal onderwijs. Volgens alledrie de pro-leraren is er hun teams geen sprake van statusverschillen tussen leraren die wel een andere opleiding hebben naast hun pabodiploma en leraren die dat niet hebben.

3.3.5 Rechtspositie

De antwoorden op de vraag naar eventuele verschillen in rechtspositie tussen pabogediplomeerden en andere leraren, komen overeen met de antwoorden die de schoolleiders op deze vraag gaven. Het merendeel van de leraren die deze vraag hebben beantwoord, geeft aan dat pabogediplomeerden, net als andere docenten, een vast contract krijgen wanneer ze bevoegd worden.
Wanneer we de antwoorden op deze vraag per groep bekijken, zien we het volgende. Vier van de zeven vmbo-leraren geven aan dat pabo-gediplomeerden op hun school, net andere leraren, pas een vast contract krijgen als ze bevoegd zijn. De andere drie vmbo-leraren konden deze vraag niet beantwoorden. Eén van hen merkt daarbij wel op, dat ze zich toch wel een buitenbeentje voelt, nu ze van de schoolleiding een tweedegraads opleiding moet volgen.
Van de twee pro-leraren geven er twee aan dat iedereen, met wat voor opleiding dan ook, altijd eerst drie jaar tijdelijk in dienst komt. De andere leraar geeft, net als het merendeel van de vmbo-leraren, aan dat pabogediplomeerden een vast contract krijgen zodra ze bevoegd zijn.

3.3.6 Veranderingen naar aanleiding van de Wet BIO

Zijn leraren op de hoogte van de veranderde bevoegdheden?
Het merendeel van de leraren was (tot op het moment dat ze geïnterviewd werden) niet op de hoogte van de verandering in bevoegdheden van pabogediplomeerden als gevolg van de Wet BIO.
Voor de zeven vmbo-leraren geldt dat vijf van hen (vier van voor 2006 en één van na 2006) niet op de hoogte waren. Voor de drie pro-leraren, die allen een pabodiploma van na 2006 hebben, geldt dat twee van hen op de hoogte waren (waarvan één nog maar kort) en één niet.

Wat is hun visie op de veranderde bevoegdheden.
De mening van de leraren over de veranderde bevoegdheden lopen sterk uiteen. Over het geheel (negen leraren)[30] genomen is er maar één leraar (een bevoegde vmbo-leraar met een pa-diploma) die de wetswijziging terecht vindt. Als toelichting hierop geeft hij aan dat lesgeven in het vo (te) zwaar is voor net afgestudeerde pabogediplomeerden. Voor pabogediplomeerden met ervaring in het po ligt het wat hem betreft anders.
Een andere leraar (ook van het vmbo) geeft aan dat het voor hem niet mogelijk is om te zeggen of de wetswijziging terecht is of niet: ‘Het is appels met peren vergelijken.’ Deze leraar heeft het gevoel dat de pabo-opleiding van nu qua opzet heel anders is dan het onderwijs dat hij zelf heeft gehad aan de pedagogische academie.

[30] We hebben deze vraag aan één (pro-)leraar niet gesteld. Deze leraar raakte tijdens het interview in verwarring over haar bevoegdheid.

Wat de zeven overblijvende leraren betreft
Bij vier leraren (allen vmbo-leraren) die kanttekeningen plaatsen bij de Wet BIO, speelt het niveau waarop zij lesgeven duidelijk mee. Eén van hen omschrijft dat als volgt: 'Het is goed om expert te zijn in je vak, maar bij lesgeven in het vmbo ligt de nadruk meer op pedagogiek dan op je vak.' Een andere leraar zegt: 'Het is jammer voor de arbeidsmarkt, en daarbij, sommige dingen in het vmbo kun je als pabogediplomeerde echt prima doen.' De derde leerkracht vindt de verandering in bevoegdheden belachelijk: 'In de onderbouw van het vmbo-1-niveau gaat het vooral om lesgeven niet om vakkennis.' De vierde leraar erkent dat je inderdaad een basis nodig hebt, 'maar het gaat toch vooral om of je les kunt geven of niet.'
Een andere vmbo-leraar die kanttekeningen plaatst, kan zich enerzijds wel vinden in de gedachte dat alleen pabo niet goed genoeg is, maar vraagt zich tegelijkertijd af of het verplicht volgen van de tweedegraads lerarenopleiding voor pabogediplomeerden niet te veel van het goede is. Het optrekken van een pabobevoegdheid naar een tweedegraads bevoegdheid zou volgens haar ook in één jaar moeten kunnen worden georganiseerd.
Eén van de pro-leraren merkt op dat de veranderde wetgeving een hele gekke situatie oplevert voor leraren die kiezen voor het praktijkonderwijs. "Je bent echt wel bekwaam voor het niveau van deze leerlingen. Het enige verschil met het po is dat deze leerlingen ouder zijn. Maar toch mag je ze geen les geven." De andere pro-leraar, ten slotte, begrijpt niet welke toegevoegde waarde een tweedegraads leerkracht heeft ten opzichte van een leraar met een pabodiploma.

3.3.7 Het functioneren van pabogediplomeerden in het vo

We hebben de leraren gevraagd of pabogediplomeerden naar hun idee goed kunnen functioneren in het pro en het vmbo. Het antwoord op deze vraag is duidelijk ja. Dit komt volgens de geïnterviewde leraren vooral doordat pabogediplomeerden goed ontwikkelde pedagogische didactische vaardigheden hebben. Daarnaast zijn pabogediplomeerden meer 'kindgericht dan vakgericht', waardoor ze goed kunnen omgaan met leerlingen die extra zorg nodig hebben. De leraren die wij hebben geïnterviewd, ervaren in het algemeen geen gebrek aan vakkennis. In de gevallen dat het nodig was om 'vakkennis bij te halen', is hen dat prima gelukt, zeggen ze.

Alle geïnterviewde leraren hebben het gevoel dat de andere docenten en de schoolleiding tevreden over hen zijn. Ook de vraag of zij zich voldoende toegerust voelen om les te geven in het vo, wordt door negen van de tien leraren duidelijk met ja beantwoord. (Drie leraren voegen daar aan toe dat ze inmiddels ook al heel wat jaren ervaring hebben met lesgeven. Twee leraren geven aan het juist goed te doen vanwege hun pabo-opleiding.) Eén leraar (in het vmbo) geeft aan het qua vakkennis wel een fijn idee te vinden dat ze nu een opleiding volgt en straks gewoon bevoegd is.

We hebben de leraren ook gevraagd of zij pabogediplomeerden geschikt vinden om les te geven in het hele vmbo. Wanneer het gaat om de eerste twee leerjaren blijkt dit zeker het geval te zijn.
Alle zeven leraren die lesgeven op het vmbo zijn van mening dat pabogediplomeerden geschikt zijn om les geven in de onderbouw van het vmbo. Voor de bovenbouw komen pabogediplomeerden volgens hen vakkennis te kort.
Van de drie pro-leraren denkt er één dat les geven in het hele vmbo wel zou kunnen. Eén pro-leraar twijfelt of pabogediplomeerden in dat geval toch niet een tweedegraads opleiding zouden moeten volgen. Volgens de derde pro-leraar ligt het vooral aan het niveau van de leerlingen en zouden leraren zich in ieder geval moeten gaan bijscholen op het moment dat ze nog maar één vak geven.

3.4 Interviews met deskundigen

De groep deskundigen die wij hebben geïnterviewd, bestaat uit een vertegenwoordiger van de VO-raad, een vertegenwoordiger van de Algemene Onderwijsbond (AOb), een vertegenwoordiger van het Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs (LWV)[31] en een vertegenwoordiger van de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN). Beide pabo's van de HAN bieden een minor Groepsleerkracht vmbo aan.

3.4.1 Visie op de ontwikkelingen in de wet en het beleid van de scholen

De vertegenwoordiger van de AOb vertelt dat in de Wet BIO bewust gekozen is voor brede in plaats van specifieke bevoegdheden. Er zijn drie sets van bekwaameisen samengesteld, waaronder één voor leraren die werkzaam zijn in de onderbouw van het vo. Deze leraren zijn, in principe, in alle schoolsoorten benoembaar en inzetbaar.[32]
Het is volgens haar in deze systematiek niet in te passen om pabogediplomeerden (deels) bevoegd les te laten geven in het vo zonder een principiële discussie te voeren over de systematiek zelf. Dit geldt in principe ook voor het praktijkonderwijs. Echter, gezien het eindniveau van deze opleiding[33] en de behoefte aan pabogediplomeerden binnen het praktijkonderwijs, is zij van mening dat de wet de mogelijkheid zou moeten bieden om pabogediplomeerden bevoegd les te laten geven in het praktijkonderwijs. Zij voegt hieraan toe dat de principiële discussie (wat voor

[31] Het LWV is een netwerk van alle pro-scholen en pro-afdelingen in Nederland.

[32] In de onderbouw is de schoolkeuze nog niet afgerond en zitten de leerlingen ook nog niet volledig naar schoolsoort gegroepeerd.

[33] Praktijkonderwijs is niet gericht op het behalen van een diploma.

soort onderwijs is praktijkonderwijs en hoe ziet de opleiding voor leraar pro er precies uit?) wel moet worden gevoerd.

De VO-raad neemt bij veel vmbo-scholen een duidelijke wens naar ‘minder handen voor de klas’ waar. De geïnterviewde beleidsmedewerker geeft aan dat pabogediplomeerden hier prima geschikt voor zijn. Het is dan ook jammer voor hen dat er nu een tweedegraads bevoegdheid wordt geëist. De VO-raad heeft in gesprekken met OCW ook de wens uitgesproken dat de bevoegdheden van voor 2006 worden hersteld.
De VO-raad is tevens voorstander van een ‘slim traject’, waarin pabogediplomeerden versneld bevoegd kunnen worden voor bijvoorbeeld het vmbo. Verdere professionalisering moet tijdens de loopbaan plaatsvinden. Volgens de geïnterviewde beleidsmedewerker lijkt er op het ogenblik wel draagvlak te zijn voor een herstel van bevoegdheden voor wat het pro betreft, maar niet voor wat het lwoo betreft.
Vmbo-scholen hebben, naar de indruk van de VO-raad, zeker de wens om met bevoegd personeel te werken, maar het is niet eenvoudig om pabogediplomeerden te vinden die naast hun werk ook een tweedegraads opleiding willen volgen. Daarnaast wordt de tweedegraads opleiding die ze doen, door een deel van de zijinstromers ook als ‘dubbel’ ervaren.

Voor het LWV brengt feit dat pabogediplomeerden niet meer bevoegd zijn voor het praktijkonderwijs problemen met zich mee. Het pro heeft namelijk behoefte aan breed inzetbare didactisch geschoolde leraren. ‘Hetgeen overigens niet wil zeggen dat pabo alleen zaligmakend is.’ Jong talent is op deze manier niet zonder meer beschikbaar voor het praktijkonderwijs. Hoewel het LWV formeel geen gesprekspartner van OCW is, onderzoekt de voorzitter van het LWV nu in ambtelijk overleg of de pro-bevoegdheid (en eventueel ook de lwoo-bevoegdheid) van pabogediplomeerden kan worden teruggedraaid.

3.4.2 Visie op het functioneren van pabogediplomeerden in het vo

Alle deskundigen zijn van mening dat pabogediplomeerden kunnen werken in het praktijkonderwijs. Over de vraag in hoeverre pabogediplomeerden in het vo kunnen werken, verschillen de meningen enigszins.

De vertegenwoordiger van AOb wijst ons erop dat er binnen het pro zonder meer sprake is van positieve ervaringen met pabogediplomeerden. Dit kwam ook uit de eerdere interviews en de enquête naar voren. De vakkennis van leraren met een pabodiploma is volgens haar echter ontoereikend voor onderwijs dat gericht is op het behalen van een diploma in het reguliere voortgezet onderwijs.

Ook de vertegenwoordiger van de VO-raad is van mening dat pabo-gedipomeerden gewoon op het pro zouden moeten kunnen werken. ‘Ze hebben een stevige pedagogische basis en zijn meer kindgericht dan

vakgericht.' Pabogediplomeerden kunnen volgens haar ook wel lesgeven in het lwoo, maar de samenstelling van de klas speelt wel een rol.[34] Pabogediplomeerden zijn niet 'zonder meer' geschikt om les te geven in het vmbo.

Het LWV staat een ideale mix van leraren voor. Binnen een pro-school zijn leraren nodig met orthopedagogische/didactische bagage zoals pabogediplomeerden, vakdocenten die voorbereiden op de 'arbeidsmarktmores', zoals die in werkelijkheid bestaat, en leraren die expertise hebben met de leeftijdsgroep.

De vertegenwoordiger van de HAN is van mening dat pabogediplomeerden in de eerste twee jaar van het lwoo en het vmbo alle vakken kunnen geven, mits er sprake is van begeleiding en uitwisseling van expertise binnen de teams waarin ze werken. Om in het hele vo te kunnen werken, moeten pabogediplomeerden eerst verdiepende vakkennis opdoen. 'Op veel vmbo-scholen zie je dat vanaf het derde jaar vakken als wiskunde en Nederlands toch door vakdocenten worden gegeven.'

3.4.3 Consequenties van de huidige wetgeving voor lerarentekorten en de kwaliteit van het onderwijs in pro en vmbo

Drie van de vier deskundigen zijn van mening dat de Wet BIO nadelige gevolgen heeft voor de arbeidsmarkt in het vo, Daarbij lijkt het praktijkonderwijs het hardst te worden getroffen. Over de gevolgen van de Wet BIO voor de kwaliteit van het onderwijs wordt verschillend gedacht.

Volgens de vertegenwoordiger van de AOb is de Wet BIO geen kwaliteitswet maar een wet gericht op de arbeidsmarkt, namelijk het komende tekort aan leraren in het vo. Met de Wet BIO hebben besturen meer mogelijkheden gekregen om het arbeidsmarktbeleid van scholen aan te pakken. De wet biedt echter ruime mogelijkheden om onbevoegden in te zetten en leraren in te zetten in een ander vak dan waarvoor zij zijn opgeleid. De vraag is of dat niet leidt tot onaantrekkelijkheid van het beroep en verlies aan kwaliteit.

De VO-raad geeft aan dat de huidige wet lerarentekorten mogelijk in de hand werkt doordat pabogediplomeerden niet in het vo mogen werken. Maar voor de inzet van pabogediplomeerden in het praktijkonderwijs wordt de wet waarschijnlijk weer aangepast. Bij vmbo/lwoo zou nu wel een cultuur van professionalisering tijdens de loopbaan tot stand moeten komen. Schoolleiders van scholen die alleen vmbo aanbieden zullen waarschijnlijk zeggen dat de huidige wetgeving de kwaliteit van het onderwijs belemmert. Voor schoolleiders van bredere scholengemeenschappen kan het voelen als

[34] De VO-raad zou de verantwoordelijkheid hiervoor graag meer bij de scholen leggen. De wet wil het juist dicht timmeren.

een spagaat: zij zullen enerzijds erkennen dat de Wet BIO docenten breder inzetbaar maakt[35] (wat bevorderlijk is voor het personeelsbeleid), maar anderzijds zullen ze wel graag weer pabogediplomeerden willen kunnen inzetten in het lwoo.

Het grote probleem van de huidige wetgeving voor het pro is, volgens het LWV, dat praktijkscholen minder goed personeel kunnen aantrekken. Dit is een belemmering voor het handhaven van de kwaliteit. Hierbij moet worden opgemerkt dat niet elke pabogediplomeerde meteen bekwaam is; er zijn namelijk veel kwaliteitsverschillen tussen de pabo's.

De vertegenwoordiger van de HAN denkt dat de wetgeving zoals deze er nu uitziet tekorten in de hand werkt. Tegelijkertijd geldt volgens haar dat wanneer de tekorten maar hoog genoeg zijn, pabogediplomeerden altijd terecht kunnen in het vo: 'We zien dat onze studenten vaak alleen al gewaardeerd worden om het feit dat ze er 'zijn', dus nog voordat ze iets hebben laten zien.'
Wat de kwaliteit van het onderwijs betreft merkt zij op dat het altijd goed is om je kennisbasis uit te breiden: 'Pabogediplomeerden zijn vooral heel erg breed opgeleid en er wordt in het basisonderwijs veel gewerkt met methodes. In het voortgezet onderwijs moet je meer buiten de gebaande paden treden en goed op de hoogte zijn van de leerlijnen en de eindtermen. Dat leer je niet op de pabo.'

3.4.4 Betrokkenheid bij de veranderde bevoegdheidseisen

De AOb is betrokken geweest bij de keuzes die in de Wet BIO zijn gemaakt en dus ook bij de keuze voor de drie sets bekwaamheidseisen en als gevolg daarvan de gewijzigde bevoegdheid voor pabogediplomeerden. Naar aanleiding van de veranderingen in het onderwijs en de veranderingen in de lerarenopleidingen, zou er volgens de AOb echter een discussie moeten worden gevoerd over eventuele aanpassingen van de wet.

De geïnterviewde beleidsmedewerker van de VO-raad wist niet met zekerheid of zij betrokken zijn geweest bij de veranderde bevoegdheidseisen voor pabogediplomeerden. Zij gaf aan het sjiek te vinden dat er nu 'hersteld' wordt. 'Het is eigenlijk een soort beleidsevaluatie.'

Hoewel het LWV formeel geen gesprekspartner is van OCW, is er wel sprake van contacten. Het LWV heeft destijds bij OCW aangegeven dat het voor hen belangrijk was om de bevoegdheid voor het pro te behouden. 'We zijn daarin destijds 'gerustgesteld' door OCW, het zou wel goed komen. Maar nu blijkt dat nog niet zo te zijn. Hierbij moet ook worden gezegd dat er destijds wel heel veel tegelijk speelde.'

[35] Tweedegraads bevoegde leraren kunnen immers in de onderbouw van alle schoolsoorten worden ingezet.

3.4.5 Klachten/problemen

Alle drie de geïnterviewde belangenorganisaties (AOb, VO-raad en LWV) hebben, in meer of mindere mate, 'verontrustende' geluiden uit hun achterban ontvangen omtrent de inzet van pabogediplomeerden.

In hoeverre klagen pabogediplomeerden bij de AOb over hun beperktere bevoegdheden en/of hun hun rechtspositie?
De AOb krijgt vanuit haar leden regelmatig de vraag of leraren met een pabodiploma les mogen geven in het voortgezet onderwijs. Medewerkers van de AOb leggen dan de regelgeving uit en lichten toe waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt. Vanuit het praktijkonderwijs bereiken ons geluiden dat er dringend behoefte is aan leraren met een pabodiploma.

In hoeverre is het bekend dat er problemen zijn met de inzetbaarheid van pabogediplomeerden?
VO-raad: Vragen van schoolleiders zijn voor ons de aanleiding geweest om een brief te schrijven naar OCW. Naar aanleiding van deze brief is de VO-raad gaan praten met OCW. Waarschijnlijk hebben schoolleiders en besturenorganisaties ook via andere kanalen de staatssecretaris bereikt over deze kwestie, want de staatssecretaris heeft inmiddels advies gevraagd aan het veld over een aantal zaken.

LWV: Dit onderwerp staat in onze top drie van meest voorkomende opmerkingen en vragen. De situatie zal nog prangender worden bij het moeten herbezetten van plaatsen die straks vrijvallen door pensionering en mobiliteit.

3.4.6 Meer over de minor Groepsleerkracht vmbo

Wij hebben de vertegenwoordiger van de HAN gevraagd ons te vertellen over de inhoud van deze 'vmbo-leerroute' en de beweegredenen die men had om deze leerroute op te starten.

De minor is opgezet in samenwerking met lerarenopleidingsinstituut ILS en heeft een studielast van ongeveer een halfjaar. De minor bestaat uit twee onderwijseenheden: ten eerste groepsprocessen en ontwikkelingspsychologie en ten tweede vakinhoudelijke verdieping (Nederlands, wiskunde, aardrijkskunde, geschiedenis, biologie en maatschappijleer). De minor loopt nu twee jaar en wordt gevolgd door pabostudenten en studenten van tweedegraads lerarenopleidingen.

Er bestonden verschillende reden voor het opzetten van de minor:
- de situatie op de arbeidsmarkt (een tekort aan groepsleerkrachten in het vmbo);

- het bieden van verkenningsmogelijkheden voor leraren van groep 7/8 om ervaring op te doen in het vo.

Studenten die deze minor volgen, lopen vooral stage in de onderbouw van vmbo, met name bij lwoo-leerlingen. Daar wordt in het vo namelijk vaak gebruikgemaakt van groepleerkrachten. Afstudeerders die deze minor hebben gevolgd, zijn niet bevoegd. Ze krijgen wel een certificaat waarop vermeld staat dat ze zich hebben gespecialiseerd in de eerste twee jaar van het vmbo en worden door de besturen van de scholen waar ze stage hebben gelopen wel bekwaam geacht. De opleiding heeft ook afspraken gemaakt met de stagescholen over het vervolgens halen van een tweedegraads bevoegdheid. De scholen faciliteren daarin, eventueel met behulp van Dittrich-gelden.

3.5 Conclusies uit de interviews

3.5.1 Het volgen van een tweedegraads opleiding

Uit de interviews is gebleken dat het merendeel (twee derde) van de schoolleiders (deels) onbevoegde pabogediplomeerden aanmoedigt een tweedegraads opleiding te volgen. Enkele pro-schoolleiders gaven aan alleen het volgen van een ‘ortho-opleiding’ (bijvoorbeeld de master SEN) aan te moedigen, omdat leerkrachten in het praktijkonderwijs daar meer aan hebben. Andere schoolleiders in het pro moedigen vooral het volgen van tweedegraads opleiding Omgangskunde aan, omdat deze relatief makkelijk is en beter bij het pro past dan andere tweedegraads lerarenopleidingen.

De schoolleiders (maar ook leraren en deskundigen) plaatsen echter wel kanttekeningen bij het volgen van een tweedegraads opleiding.
Het volgen van een opleiding naast het werk brengt voor leraren extra belasting met zich mee. Daarnaast lijkt er geen opleiding te bestaan waarin het optrekken van een po-bevoegdheid naar een vo-bevoegdheid efficiënt wordt georganiseerd.

Het beeld dat naar voren komt uit de interviews met de schoolleiders wordt bevestigd in de interviews met de leraren. De meeste van de (deels) onbevoegde leraren volgen een tweedegraads lerarenopleiding en één leraar volgt de master SEN.

3.5.2 Het belang van werkervaring in het po

De meeste (ongeveer driekwart) van de schoolleiders gaven aan een voorkeur te hebben voor pabogediplomeerden met werkervaring in het po. Uit de interviews met leraren kwam daarnaast naar voren dat het zoeken naar een

nieuwe uitdaging de voornaamste reden is voor po-leraren om de overstap naar het vo te maken.

3.5.3 Inzet van pabogediplomeerden

Uit de interviews met schoolleiders en leraren kwam, net als uit de enquête, naar voren dat pabogediplomeerden breder worden ingezet dan de beperkte bevoegdheid die ze tot augustus 2006 hadden.
In het praktijkonderwijs zijn pabogediplomeerden doorgaans werkzaam als groepsleerkrachten en geven ze (bijna) alle 'schoolse vakken' (en een enkel praktijkvak).
Ook in de onderbouw van het vmbo/lwoo (en soms ook van havo/vwo) worden ze vaak ingezet als groepsleerkracht en geven ze dus meerdere vakken (vaak vakken als Nederlands, geschiedenis, biologie en aardrijkskunde).
Pabogediplomeerden die lesgeven in de bovenbouw van het vmbo geven vaak maar één vak, meestal Nederlands.[36] Lwoo-leerlingen zitten vaak niet in aparte klassen.

Bij de leraren die we hebben geïnterviewd valt op dat zij relatief vaak lesgeven in brugklassen van het vmbo (maar soms ook op hogere niveaus). Qua leeftijd zitten de leerlingen waaraan deze leraren lesgeven dus nog dicht bij de basisschool.

De rol van de arbeidsmarkt
De inzet van pabogediplomeerden lijkt, ook in het vmbo, een bewuste keuze te zijn van de scholen. Slechts een klein deel (3 van de 15) schoolleiders geeft aan dat de inzet van pabogediplomeerden (deels) te maken heeft met de situatie op de (regionale) arbeidsmarkt.

3.5.4 Functioneren van pabogediplomeerden

Het positieve beeld over het functioneren van pabogediplomeerden dat naar voren kwam uit de enquête wordt bevestigd in de interviews met schoolleiders, leraren en deskundigen.

Bij de schoolleiders bestaat een duidelijke consensus dat pabo-gediplomeerden op pedagogisch didactisch gebied meer te bieden hebben dan tweedegraads leraren. Dit aspect van het leraarsvak weegt, wat de schoolleiders betreft, in het praktijkonderwijs en in de lagere niveaus van het vmbo (vooral wanneer het om zorgleerlingen gaat) zwaarder dan specifieke vakkennis .
Ook de leraren zien hun ontwikkelde pedagogische didactische vaardigheden als de belangrijkste reden voor het feit dat zij, naar eigen zeggen, goed

[36] Leraren met een diploma van voor 1985 zijn bevoegd om Nederlands te geven in het hele mbo.

functioneren en ervaren geen gebrek aan vakkennis. Alle leraren zijn van mening dat pabogediplomeerden zeker geschikt zijn om les te geven het praktijkonderwijs. Ook de onderbouw van het vmbo zou geen problemen moeten opleveren. Daarboven schiet hun vakkennis naar eigen zeggen, tekort. Uit de interviews met deskundigen komt ook duidelijk naar voren dat pabogediplomeerden geschikt zijn om in het pro te werken. Over de vraag in hoeverre pabogediplomeerden ook in het vmbo kunnen werken, verschillen de meningen.

3.5.5 Rechtspositie van pabogediplomeerden

Uit de interviews met schoolleiders en leraren komt het algemene beeld naar voren dat pabogediplomeerden, net als andere leraren, een vaste aanstelling krijgen, zodra zij een tweedegraads bevoegdheid hebben behaald.
Zowel schoolleiders als leraren zijn overigens van mening dat pabogediplomeerden door andere leraren ‘voor vol’ worden aangezien.

3.5.6 Visie op de Wet BIO

Een ruime meerderheid van de schoolleiders plaatst zware of minder zware kanttekeningen bij de veranderde bevoegdheden voor pabogediplomeerden als gevolg van de Wet BIO. Vooral schoolleiders van pro-scholen vinden de wetswijziging onterecht .

De AOb (die destijds betrokken is geweest bij de veranderde bevoegdheden) geeft aan dat in de Wet BIO bewust gekozen is voor brede bekwaamheidseisen. Echter, gezien het eindniveau van het praktijkonderwijs en de behoefte aan pabogediplomeerden binnen deze onderwijsvorm, is de AOb op dit moment van mening dat het binnen de wet toch mogelijk zou moeten zijn om pabogediplomeerden bevoegd les te laten geven in het praktijkonderwijs.
De VO-raad gaat hierin iets verder en heeft tegenover OCW de wens uitgesproken dat de bevoegdheden van voor 2006 worden hersteld.
Het Landelijk Werkverband geeft aan grote problemen te ondervinden als gevolg van de Wet BIO en heeft OCW dan ook verzocht de pro-bevoegdheid van pabogediplomeerden herstellen.

Wat de leraren betreft, valt op dat de meeste van hen niet op de hoogte waren van de veranderde bevoegdheden voor pabogediplomeerden. Hoewel meningen van de leraren over de Wet BIO verschillen, is er maar één leraar die het terecht vindt dat pabogediplomeerden niet de bevoegdheid hebben om les te geven in het voortgezet onderwijs.

3.5.7 Gevolgen van de wet BIO

Drie van de vier deskundigen zijn van mening dat Wet BIO nadelige gevolgen heeft voor de arbeidsmarkt in het vo. Daarbij lijkt het praktijkonderwijs het hardst te worden getroffen.
Over de gevolgen van de Wet BIO voor de kwaliteit van het onderwijs wordt door de deskundigen verschillend gedacht. Het LWV ervaart het niet meer kunnen aantrekken van pabogediplomeerden als een bedreiging van de kwaliteit van het onderwijs. De AOb wijst op een mogelijk kwaliteitsverlies, omdat (bevoegde) leraren binnen de Wet BIO ook kunnen worden ingezet op vakken waarvoor zij geen opleiding hebben gevolgd. De vertegenwoordiger van de HAN, wijst er ten slotte op dat leraren in het vo, meer dan in het po, buiten de gebaande paden van een methode moeten kunnen treden en goed op de hoogte moeten zijn van de eindtermen. ‘Dat leer je niet op de pabo.’

LITERATUUR

Bal, J., J. Berger (2009). *Kunnen en mogen. De praktijk van bevoegdheid van docenten in het voortgezet onderwijs in drie grote steden*. SBO Den Haag/EIM, Zoetermeer.

Van der Boom, E., L. Hogeling, B. Kurver, S. van der Vlasakker en S. Vrielink (2009) *Arbeidsmarktbarometer po, vo en bve 2008-2009*. ResearchNed en Ecorys Nederland B.V. Rotterdam.

Daalen, M. van, G. Vrieze, S. Karsten, N. van Kessel (2008). *Onbevoegd lesgeven: een noodoplossing.* Sco Kohnstamm Instituut Amsterdam, ITS Nijmegen.

M. Diepeveen en S.W. van der Ploeg (2005). *Onderwijspersoneel in het vmbo en het praktijkonderwijs*. SBO Den Haag/Regioplan Amsterdam.

Van Kessel N., B. Kurver, D. Uerz (2007) *Doorstroom leraren primair onderwijs naar voortgezet onderwijs. Behoefteonderzoek onder scholen, schoolbesturen en leraren primair onderwijs*. ITS Nijmegen/OCW Den Haag.

Van Leenen, H. en F.E.M. Berndsen (2009) *Loopbaanmonitor onderwijs 2009.* Regioplan Amsterdam/OCW Den Haag.
Nog te verschijnen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Respons en representativiteit

We hebben voor de internetenquête alle 580 scholen met ten minste vmbo of praktijkonderwijs aangeschreven met de vraag of ze willen meewerken aan het onderzoek. Bijna 200 scholen hebben hierop gereageerd (198 scholen). De respons ligt hiermee op 34 procent. De responderende scholen waren representatief voor de populatie. Hieronder presenteren we de respons naar achtergrondkenmerken.

Tabel B1.1 Populatie en respons naar schooltype

	Populatie		Respons	
	N	%	N	%
Praktijkonderwijs	114	19,7	46	23,2
Vmbo-tl	15	2,6	5	2,5
Pro/lwoo/vmbo/vmbo-tl	69	11,9	25	12,6
Vmbo-tl/havo/vwo	101	17,4	31	15,7
Pro/lwoo/vmbo/vmbo-tl/havo/vwo	281	48,4	91	46,0
Totaal	580	100	198	100

Tabel B1.2 Populatie en respons naar schoolgrootte

	Populatie		Respons	
	N	%	N	%
Minder dan 200 leerlingen	87	15	29	14,6
200 tot 500 leerlingen	80	13,7931	32	16,2
500 tot 1000 leerlingen	48	8,275862	14	7,1
1000 tot 1500 leerlingen	96	16,55172	33	16,7
1500 tot 2000 leerlingen	92	15,86207	30	15,2
2000 leerlingen en groter	177	30,51724	60	30,3
Totaal	580	100	198	100

Tabel B1.3 Populatie en respons naar regio

	Populatie		Respons	
	N	%	N	%
Noord	66	11,4	26	13,1
Oost	129	22,2	41	20,7
West	254	43,8	70	35,4
Zuid	131	22,6	61	30,8
Totaal	580	100	198	100

Tabel B1.3 Populatie en respons naar gemeenteomvang

	Populatie		Respons	
	N	%	N	%
G4	76	13,1	14	7,1
G21	117	20,2	38	19,2
Overig	387	66,7	146	73,7
Totaal	580	100	198	100

Tabel B1.4 Populatie en respons naar denominatie

	Populatie		Respons	
	N	%	N	%
Openbaar	161	27,8	63	31,8
Rooms-katholiek	122	21,0	46	23,2
Protestants-christelijk	130	22,4	40	20,2
Algemeen bijzonder	94	16,2	27	13,6
Overig	73	12,6	22	11,1
Totaal	580	100	198	100

Tabel B1.5 Populatie en respons naar bestuurssamenstelling

	Populatie		Respons	
	N	%	N	%
Geen primair onderwijs binnen het bestuur	487	84,0	167	84,3
Minder dan 10 po-scholen binnen het bestuur	52	9,0	13	6,6
Meer dan 10 po-scholen binnen het bestuur	41	7,1	18	9,1
Totaal	580	100	198	100

Tabellen bij hoofdstuk 2

Tabellen bij paragraaf 2.1

Tabel B2.1 Aantal pabogediplomeerden in het reguliere vo

	Aantal leraren*	%
Pabogediplomeerden tot en met 2006	3251	5,2%
Pabogediplomeerden na 2006	38	0,1%
Overig	59069	94,7%
Totaal	62358	100

* Zes scholen ontbreken in de IPTO, aangezien er geen bevoegdheden aan konden worden gekoppeld. Het werkelijke aantal pabogediplomeerden kan daardoor een fractie hoger liggen. Bovendien zijn de vakken waarvoor geen lerarenopleiding is, buiten beschouwing gelaten. Pabogediplomeerden die uitsluitend deze vakken geven, ontbreken daardoor.

Tabel B2.2 Percentage pabogediplomeerden naar schooltype

	Pabo t/m 2006	Pabo na 2006	Overig	Totaal
Vmbo	12,9%	0,1%	87,0%	100%
Havo/vwo	0,6%	0,0%	99,4%	100%
Vmbo-tl/havo/vwo	2,1%	0,0%	97,8%	100%
Vmbo/havo/vwo	5,9%	0,1%	94,0%	100%

Tabel B2.3 Percentage pabogediplomeerden naar schooltype

	Pabo t/m 2006	Pabo na 2006	Overig
Vmbo	10,8%	5,3%	4,0%
Havo/vwo	1,0%	2,6%	9,6%
Vmbo-tl/havo/vwo	5,9%	7,9%	14,8%
Vmbo/havo/vwo	82,3%	84,2%	71,6%
Totaal	100%	100%	100%

Tabel B2.4 Percentage pabogediplomeerden naar regio

	Pabo t/m 2006	Pabo na 2006	Overig	Totaal
Noord	5,1%	0,0%	94,8%	100%
Oost	5,2%	0,1%	94,7%	100%
West	4,5%	0,1%	95,5%	100%
Zuid	6,6%	0,1%	93,3%	100%
Totaal	5,2%	0,1%	94,7%	100%

Tabel B2.5 Percentage pabogediplomeerden naar regio

	Pabo t/m 2006	Pabo na 2006	Overig
Noord	10,3%	2,6%	10,4%
Oost	22,0%	28,9%	21,9%
West	37,8%	36,8%	44,4%
Zuid	29,9%	31,6%	23,3%
Totaal	100%	100%	100%

Tabel B2.6 Percentage pabogediplomeerden naar bestuurstype

	Pabo t/m 2006	Pabo na 2006	Overig
Bestuur met alleen vo-scholen en geen pro	4,8	0,1	95,1
Bestuur met ook po-scholen	5,0	0,1	95,0
Bestuur met ook po en pro-scholen	6,3	0,1	93,6
Bestuur met ook pro	6,1	0,1	93,8
Totaal	5,2	0,1	94,7

Tabel B2.7 Percentage pabogediplomeerden naar bestuurstype

Schooltype	Bestuurssamenstelling	Pabo t/m 2006	Pabo na 2006	Overig	Totaal
Vmbo	Alleen regulier vo	11,4	0,0	88,6	100%
	Regulier vo en po	10,9	0,0	89,1	100%
	Regulier vo en po en pro	14,4	0,5	85,0	100%
	Regulier vo en pro	15,9	0,1	84,0	100%
Havo/vwo	Alleen regulier vo	0,4	0,0	99,6	100%
	Regulier vo en po	2,1	0,3	97,6	100%
	Regulier vo en po en pro	0,9	0,0	99,1	100%
	Regulier vo en pro	0,8	0,0	99,2	100%
Vmbo-tl/havo/vwo	Alleen regulier vo	2,0	0,0	97,9	100%
	Regulier vo en po	5,0	0,0	95,0	100%
	Regulier vo en po en pro	2,0	0,1	97,8	100%
	Regulier vo en pro	2,2	0,0	97,8	100%
Vmbo/havo/vwo	Alleen regulier vo	5,7	0,1	94,3	100%
	Regulier vo en po	5,5	0,0	94,5	100%
	Regulier vo en po en pro	7,4	0,0	92,6	100%
	Regulier vo en pro	6,4	0,1	93,5	100%

Tabel B2.8 Aantal lessen

	Bevoegd	Benoembaar	Onbevoegd of benoembaar onder artikel 33.3	Totaal
Pabo t/m 2006	24524	2593	23261	50378
Pabo na 2006	0	49	496	545
Overig	723968	67646	142451	934065
Totaal	748492	70288	166208	984988

Tabel B2.9 Aantal lessen in percentage van het totaal

	Totaal	%
Pabo t/m 2006	50378	5,1%
Pabo na 2006	545	0,1%
Overig	934065	94,8%
Totaal	984988	100%

Tabellen bij paragraaf 2.2

Tabel B2.10 Percentage afgestudeerden werkend in het vo naar opleiding

	N	%
Pabogediplomeerden in het vo	42	7,4%
Overige gediplomeerden van de lerarenopleiding	523	92,6%
Totaal	565	100%

Tabellen bij paragraaf 2.3

Tabel B2.11 Functie

Functie	Aantal	Percentage
(Adjunct-)directeur/rector/schoolleider	88	44,4%
Medewerker/hoofd personeelszaken	84	42,4%
Afdelingsleider/conrector/teamleider	12	6,1%
Anders *	14	7,1%
Totaal	198	100%

* Bij anders wordt genoemd: begeleider van (beginnende) docenten, coördinator en opleider.

Tabel B2.12 Populatieschatting aantal pabogediplomeerden*

Functie	Schatting	Ondergrens	Bovengrens
Zelfstandige scholen voor praktijkonderwijs	1978	1746	2209
Overige onderwijstypen met ten minste vmbo	8141	7028	9254
Totaal	10115	9031	11200

* Ongeacht of ze daarnaast ook een tweedegraads diploma hebben behaald.

Tabel B2.13 Populatieschatting aantal pabogediplomeerden met alleen een pabodiploma*

Functie	Schatting	Ondergrens	Bovengrens
Voor 1 augustus 2006	4779	4142	5416
Praktijkonderwijs	1645	1433	1857
Overige scholen	2889	2330	3448
Na 1 augustus 2006	864	662	1066
Praktijkonderwijs	188	119	257
Overige scholen	671	477	865

* Pabogediplomeerden met daarnaast een tweedegraads diploma zijn buiten beschouwing gelaten.

Tabel B2.14 Verhouding aantal leraren met alleen een pabodiploma ten opzichte van het totale aantal werkzame leraren (N = 198)

Functie	Praktijkonderwijs	Overige scholen
Minder dan 10%	0,0%	55,9%
10-20%	6,5%	27,0%
20-50%	21,7%	17,1%
Meer dan 50%	71,7%	0,0%

Tabel B2.15 Verhouding aantal leraren met alleen een pabodiploma en tweedegraads opleiding ten opzichte van het totale aantal werkzame leraren (N = 192)

Functie	Praktijkonderwijs	Andere scholen
Minder dan 10%	71,7%	15,8%
10-20%	26,1%	6,2%
20-50%	2,2%	31,5%
Meer dan 50%	0,0%	46,6%

BIJLAGE 3

Geïnterviewde deskundigen

Tabel B3.1 Geïnterviewde deskundigen

Naam	Organisatie
Mevr. L. Augustijn	VO-raad
Mevr. M. Biekens	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Mevr. M. van Es	Algemene Onderwijsbond
Dhr. P. de Jong	Landelijk Werkverband Praktijkonderwijs

sbo

Sectorbestuur
Onderwijsarbeidsmarkt

Postbus 556
2501 CN Den Haag

T 070 376 57 70
F 070 345 75 28

Lange Voorhout 13
2514 EA Den Haag

E sbo@caop.nl
I www.onderwijsarbeidsmarkt.nl

PUBLICATIEREEKS